

ÅRSRAPPORT 2020

FORSVARET
For alt vi har. Og alt vi er.

Innhold

I. LEDERS BERETNING	3
II. INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	4
FORSVARETS OPPGAVER.....	4
FORSVARET OG ANDRE AKTØRER	7
FORSVARETS ORGANISASJON	8
HOVEDTALL	9
FORSVARETS MÅLBILDE.....	10
III. ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	11
MÅL L-1 OPERATIV EVNE TIL Å LØSE FORSVARETS OPPGAVER.....	11
MÅL L-2 BEREDSKAP OG EVNE TIL OPERASJONER I KRISE OG KRIG	11
MÅL L-3 DAGLIGE OPERASJONER	11
MÅL Ø-1 MÅLRETTET OG EFFEKTIV ANVENDELSE AV TILDELTE MIDLER.....	13
MÅL I-1 FOREBYGGENDE SIKKERHET	13
MÅL I-2 BÆREKRAFTIG VIDEREUTVIKLING AV FORSVARETS STRUKTUR OG ORGANISASJON	13
MÅL I-3 STYRING OG KONTROLL	14
MÅL M-1 RIKTIG KOMPETANSE TIL RETT TID.....	15
IV. STYRING OG KONTROLL	16
FORSVARETS STYRINGSSYSTEM.....	16
BÆREKRAFT	18
OMDØMME	18
RIKSREVISJONEN.....	19
FORSVARSSJEFENS INTERNREVISJON	19
V. VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	19
VI. ÅRSREGNSKAP	22
LEDELSESKOMMENTARER TIL ÅRSREGNSKAPET	22
VIRKSOMHETSREGNSKAPET	24
ÅRSREGNSKAP ETTER KONTANTPRINSIPPET	42
VEDLEGG TIL ÅRSRAPPORTEN	53
STATISTIKK	53
KLIMA OG MILJØ.....	58
LIKESTILLINGSREDEGJØRELSE ETTER AKTIVITETES- OG REDEGJØRELSESPLIKTEN.....	58
Figur 1 Forsvaret og andre aktører	7
Figur 2 Forsvarets organisasjon	8
Figur 3 Forsvarets målbilde	10
Figur 4 Meget/ganske godt inntrykk av Forsvaret	18
Tabell 1 Hovedtall (beløp er indeksjustert til 2020-kroner)	9
Tabell 2 Forsvarets kostnader med fordeling på hovedkategori (tall i tusen 2020-kroner).....	9
Tabell 3 Forsvarets balanse	10
Tabell 4 Oversikt fra Forsvarets fellesintegreerte hendeshåndteringsregister FIF HMS	17
Tabell 5 Tilsetninger og permisjoner.....	59
Tabell 6 Hull i CV og funksjons- eller yrkeshemming	60

I. LEDERS BERETNING

Forsvaret ivaretar Norges sikkerhet, interesser og verdier gjennom å løse ni oppgaver fastsatt av Stortinget. Forsvarets årsrapport beskriver hvordan oppgavene er løst og pengene er forvaltet. Forsvaret har løst sine oppgaver og forvaltet tildelte midler godt i 2020.

Covid-19-pandemien preget også oppdragsløsningen i Forsvaret i 2020. Forsvaret satte tre overordnede prioriteter i møtet med pandemien. Prioritetene, opprettholde vår operative evne, begrense smittespredning og støtte til sivilsamfunnet, er fortsatt gjeldende.

Forsvaret har opprettholdt den operative evnen under pandemien. Forsvarets operasjoner og innsats i utlandet har høy kvalitet, samtidig som vi har hevdet suverenitet hjemme i Norge. Redningstjenesten og kystvakten har levert på sine oppdrag. Trening og samvirke med allierte nasjoner i norske nærrområder har blitt gjennomført, selv om øvelse *Cold Response* måtte avvikles. Forsvarets evne til å motta, understøtte og operere sammen med allierte har blitt videreutviklet. Pandemien har ikke svekket vår evne til alliert mottak, men gitt Forsvaret nye og verdifulle erfaringer. Forsvaret har gjennomført utdanning av nye soldater, befal og offiserer under strenge smitteverntiltak.

Avdelinger i Forsvaret og allierte på trening har opplevd smitteutbrudd. Forsvaret har testet, isolert, smittesporet og gjennomført karantene til minst mulig belastning for samfunnet. Forsvaret har fått ytterligere erfaring med utøvelse av ledelse over digitale kommunikasjonsplattformer.

Digitaliseringen har blitt forsert. Et resultat er at reisevirksomheten har blitt betydelig redusert og Forsvaret har spart både tid og penger. En varig lærdom er at Forsvaret kan redusere reisevirksomhet i fremtiden og omprioritere penger fra reisevirksomhet til å bedre operativ evne.

Forsvaret har bistått sivilsamfunnet i 2020, noen konkrete eksempler er verdt å trekke frem. Luftambulansetjenesten i Finnmark har blitt støttet med Bell-412 helikoptre. Heimevernet har støttet betydelig til grensekontroll under pandemien. Forsvaret bistod med ressurser til det omfattende redningsarbeidet etter det tragiske skredet på Gjerdrum. Enkelt personer og avdelinger har også ytt bistand ut over disse eksemplene gjennom hele året.

Forsvaret har hatt god kontroll på økonomien i 2020. Pandemien har medført noen omdisponeringer. Ekstra investeringer i digitale kommunikasjonsløsninger og smitteverntiltak har vært nødvendig. Overordnet har tildelte midler blitt anvendt i tråd med oppdragene fra Forsvarsdepartementet.

Mottak av F-35 går i henhold til plan, nye feltvogner er mottatt i Heimevernet, nytt artilleri er innfaset i Hæren og logistikkfartøyet KNM «Maud» har startet oppøving mot operativ status. Til sammen har dette bidratt til økt operativ evne. NH90 har fortsatt utfordringer og leverer vesentlig færre flytimer enn planlagt. Derfor er den operative støtten til Kystvakten og Marinen marginal.

Arbeidet med å styrke beredskapen i Forsvaret har hatt høy prioritet. Siden 2017 har Forsvaret forkortet klartidene for en rekke avdelinger, og det arbeidet fortsatte i 2020. Brigade Nord har redusert sin klartid med ca. to tredjedeler i perioden, det samme gjelder for fregatter og ubåter.

God beredskap betyr i praksis at det går kortest mulig tid fra en situasjon oppstår til riktig avdeling er utrustet og klar til innsats. Forsvarets styrkestruktur ved full mobilisering består av om lag 70.000 mennesker. Det ble gjort et betydelig arbeid i 2020 for å fylle styrkestrukturen med riktig kompetanse og materiell. Oppfylling av styrkestrukturen vil fortsatt ha høy prioritet i 2021.

For alt vi har. Og alt vi er.

Eirik Kristoffersen
General
Forsvarssjef

II. INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

FORSVARETS OPPGAVER¹

OPPGAVE 1: SIKRE TROVERDIG AVSKREKKING MED BASIS I NATOS KOLLEKTIVE FORSVAR

Forsvarets evne til å løse sine oppgaver, alene og sammen med allierte, utgjør Norges samlede forsvarsevne. Troverdig avskrekking sikres gjennom en aktiv alliansepolitikk som er forutsigbar, langsiktig og konfliktforebyggende. NATO er kjernen i Norges evne til troverdig avskrekking. Siden NATO ble grunnlagt, har organisasjonens fremste formål vært å forebygge væpnet konflikt gjennom en tydelig evne og vilje til å forsvare alliansen med militære midler.

Forsvaret skal bidra til at NATO forblir troverdig i våre nærområder. Dette forutsetter evne til å reagere umiddelbart, effektivt og med relevante midler dersom Norge utsettes for press, anslag eller angrep. I tillegg skal Norge kunne samvirke med allierte styrker innenfor rammen av NATOs kollektive forsvar.

OPPGAVE 2: FORSVARE NORGE OG ALLIERTE MOT ALVORLIGE TRUSLER, ANSLAG OG ANGREP, INNENFOR RAMMEN AV NATOS KOLLEKTIVE FORSVAR

NATO er rammen for det kollektive forsvaret av Norge og våre allierte. Sammen med våre allierte skal Forsvaret håndtere trusler, anslag og angrep mot Norge og andre land i NATO. Forsvaret og NATO skal også hindre at fiendtlige aktører tar seg til rette på norsk eller alliertes territorium eller utfordrer Norges suverenitet. Dette omfatter både statlige og ikke-statlige aktører som skaper eller truer med å skape så omfattende skade at det er aktuelt for NATO å iverksette kollektive forsvarstiltak.

OPPGAVE 3: AVVERGE OG HÅNDBERE EPISODER OG SIKKERHETSPOLITISKE KRISER MED NASJONALE RESSURSER, HERUNDER LEGGE TIL RETTE FOR ALLIERT ENGASJEMENT

Forsvaret skal kunne håndtere sikkerhetspolitiske kriser og anslag av et visst omfang. Episoder og kriser som blir håndtert nasjonalt, skal bringes under kontroll, eventuelt samtidig med at norske myndigheter involverer alliansen. Selv om større militære utfordringer må håndteres med allierte forsterkninger, skal Forsvaret kunne møte trusler på en troverdig og relevant måte, også før allierte involveres. Krisehåndteringsoperasjoner må sømløst kunne gå over til kollektivt forsvar.

OPPGAVE 4: SIKRE ET NASJONALT BESLUTNINGSGRUNNLAG GJENNOM OVERVÅKING OG ETTERRETNING

Forsvaret må ha selvstendig evne til å drive etterretning for å etablere og vedlikeholde situasjonsforståelse i norske nær- og interesseområder. Forsvarets overvåkings- og etterretningsvirksomhet skal opprettholde en god situasjonsforståelse. Dette gir et grunnlag for beslutninger av politiske myndigheter og Forsvarets ledelse til rett tid. Oppgaven forutsetter derfor en enhetlig etterretningskapasitet i Forsvaret fra strategisk til taktisk nivå. Norge må gjennom sin overvåkings- og etterretningsvirksomhet være i stand til å gi rettidig varsling om situasjoner og utviklingstrekk som er av betydning for norsk suverenitet og norske interesser. Norge skal ha en selvstendig evne til å drive etterretning i egne nær-områder i land-, sjø-, luft- og cyberdomenet. Hele Forsvarets operative struktur skal kunne bidra med å innhente, sammenfatte, analysere og videreformidle informasjon. Den nasjonale etterretningskapasiteten skal også støtte operasjoner hjemme og ute på operasjonelt og taktisk nivå.

¹ Forsvarsdepartementets IVB LTP (2017–2020) og Prop. 151 S (2015–2016)

OPPGAVE 5: HEVDE NORSK SUVERENITET OG SUVERENE RETTIGHETER

Forsvaret skal hevde norsk suverenitet og verne om Norges interesser. Det innebærer blant annet å hindre urettmessige inngrep fra stater og ikke-statlige aktører som direkte eller indirekte utfordrer norsk suverenitet eller norske suverene rettigheter. Forsvaret skal kunne håndtere begrensede episoder, hindre at uvedkommende aktører får adgang til norsk territorium, og avverge at vitale samfunnsinteresser settes i fare. Oppgaven omfatter også sikring av norske utenriksstasjoner og norsk skipsfart ved behov.

Forsvaret må på kort varsel kunne håndtere ulike typer krenkelser av norsk suverenitet, også når flere slike situasjoner oppstår samtidig. Forsvaret må ha tilstrekkelige ressurser til å overvåke aktiviteten i norske nærområder. Dessuten må Forsvaret på kort varsel være til stede med egnede enheter til lands, til havs og i luften og være forberedt på å utøve tvangsmakt.

OPPGAVE 6: IVARETA MYNDIGHETSUTØVELSE PÅ AVGRENSEDE OMRÅDER

Myndighetsutøvelse er håndheving av rettslige påbud, forbud og vilkår rettet mot enkeltpersoner eller andre private aktører. Dette er en nasjonal oppgave som normalt ivaretas av politiet og andre sivile myndigheter. På to hovedområder er Forsvaret tildelt særlig myndighet og ansvar: ressurskontroll og annen myndighetsutøvelse til havs og grenseoppsyn langs den norsk-russiske grensen. Dette omfatter også forebyggende tiltak. Forsvaret ivaretar sin rolle på disse feltene i nært samarbeid med andre offentlige etater.

OPPGAVE 7: DELTA I FLERNASJONAL KRISEHÅNDTERING, HERUNDER FREDOPERASJONER

Utfordringene internasjonalt tilsier at det vil være behov for internasjonal innsats for fred, sikkerhet og stabilitet også i årene fremover. Forsvaret må ha evne til å bidra med relevante kapasiteter internasjonalt. Dette inkluderer flere-nasjonale øvelser, beroligelsestiltak, kapasitetsbygging, forebyggende stabiliseringsoperasjoner, mer tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og fredsoppbyggende operasjoner. Slike bidrag er del av det felles ansvaret Norge må være med og bære for fred og sikkerhet. Omfanget av internasjonal innsats må vurderes mot tilgjengelighet og behovet for nasjonal beredskap.

OPPGAVE 8: BIDRA TIL INTERNASJONALT SAMARBEID PÅ DET SIKKERHETS- OG FORSVARSPOLITISKE OMRÅDET

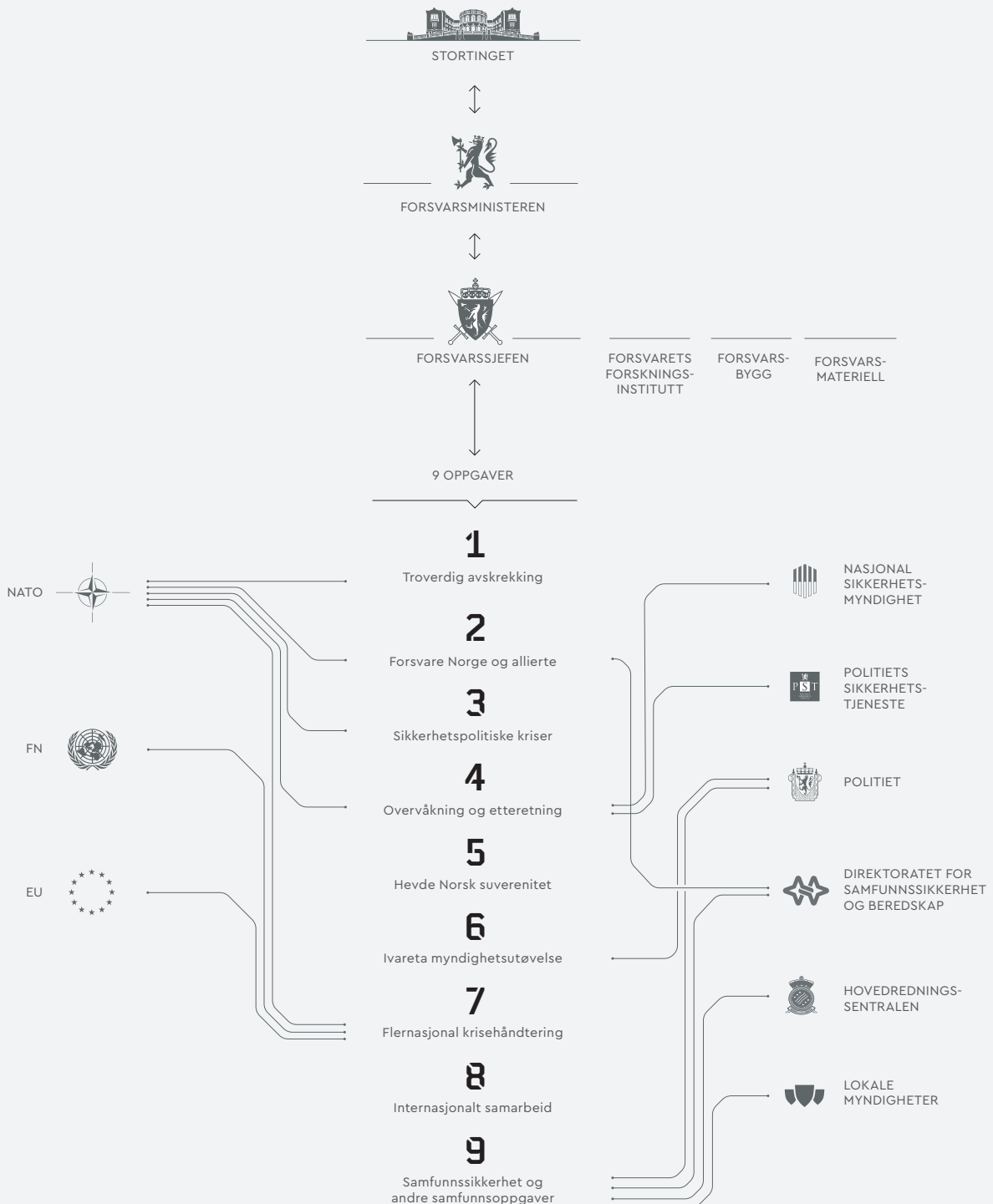
Forsvaret skal bidra med støtte til internasjonalt militært samarbeid som et ledd i arbeidet med å skape fred og stabilitet. Dette gjelder også arbeidet med å forhindre at masseødeleggelsesvåpen og tilhørende leveringsmidler blir tilgjengelige for aktører som utgjør en potensiell trussel mot norsk og internasjonal sikkerhet. Dette inkluderer tiltak som informasjonsinnsamling, analyse, rustningskontroll, tillitsskapende aktiviteter og verifikasjon. Videre omfatter oppgaven opplæring i og bidrag til sikkerhetssektorreform og kapasitetsbygging hos utvalgte land. Dette skal bidra til oppbygging av samarbeidspartners evne til å bidra til internasjonal sikkerhet og internasjonalt samarbeid. I tillegg innebærer det evne til å reformere og sikre demokratisk kontroll over egne forsvarssektorer.

OPPGAVE 9: BIDRA TIL IVARETAKELSE AV SAMFUNNSSIKKERHET OG ANDRE SENTRALE SAMFUNNSOPPGAVER

Forsvaret bidrar til samfunnssikkerhet på en rekke områder basert på totalforsvarskonseptet. Konseptet bygger på prinsippet om gjensidig sivil-militær støtte og samarbeid i hele krisespektret fra fred, via sikkerhetspolitisk krise, til væpnet konflikt. Totalforsvarskonseptet omfatter derfor både militær støtte

til det sivile samfunnet og sivil støtte til Forsvaret. Konseptet virker ved utfordringer mot samfunnsikkerheten så vel som mot statsikkerheten. Forsvaret skal, som en del av totalforsvarsordningen, kunne støtte det sivile samfunnet med forebygging, utarbeide beredskapsplaner, håndtere kriser og håndtere konsekvenser av terrorangrep og annen alvorlig kriminalitet, ulykker og naturkatastrofer.

Regjeringen og Stortinget har gitt Forsvaret ni oppgaver. I Stortingsproposisjon 151 S, «Kampkraft og bærekraft», er det angitt hvilke av oppgavene som primært skal løses med nasjonale ressurser og hvilke som løses i samarbeid med allierte og andre partnere. Uavhengig av de enkelte oppgavene hviler forsvaret av Norge på NATO-medlemskapet. Ved en sikkerhetspolitisk krise vil det sivile samfunnet støtte Forsvaret innenfor rammen av totalforsvaret. Illustrasjonen viser de overordnede linjene for samarbeidet mellom Forsvaret og andre aktører.

FORSVARETS LEDELSE

FORSVARSSJEF
General
**Eirik
Kristoffersen**

Sjef for militærmisjonen i Brussel
Viseadmiral
**Louise Kathrine
Dedichen**

Sjef Forsvarsstaben
Viseadmiral
Elisabeth Natvig

FORSVARETS DRIFTSENHETER

Sjef Forsvarets operative hovedkvarter
Generalløytnant
Yngve Odlo

Sjef Etterretningstjenesten
Viseadmiral
Nils Andreas Stensønes

Sjef Hæren
Generalmajor
Lars Lervik

Sjef Sjøforsvaret
Kontreadmiral
Rune Andersen

Sjef Luftforsvaret
Generalmajor
Tonje Skinnarland

Sjef Heimevernet
Generalmajor
**Elisabeth Gifstad
Michelsen**

Sjef Forsvarets spesialstyrker
Generalmajor
Torgeir Gråtrud

Sjef Forsvarets logistikkorganisasjon
Adm. direktør
Petter Jansen

Sjef Cyberforsvaret
Generalmajor
Inge Kampenes

Sjef Forsvarets sanitet
Generalmajor
Jon Gerhard Reichelt

Sjef Forsvarets høyskole
Generalmajor
**Henning-André
Frantzen**

Sjef Forsvarets personell- og vernepliktssenter
Brigader
**Gunn Elisabeth
Håbjørg**

Sjef Forsvarets fellestjenester
Brigader
Arne Opperud

HOVEDTALL

	2018	2019	2020
1 Antall ansatte	16 184	16 041	16 220
2 Antall avtalte årsverk*	15 893	16 009	15 977
3 Antall utførte årsverk*			20 638
4 Samlet tildeling post 01–99 **	34 237 694 560	35 508 302 998	34 424 551 000
5 Utnyttelsesgrad post 01–29	97,51	96,86	96,72
6 Driftskostnader	41 802 560 932	39 479 883 594	37 838 765 027
7 Lønnsandel av driftskostnader	39	41	44
8 Lønnskostnader per utførte årsverk ***			794 404

TABELL 1 HOVEDTALL (BELØP ER INDEKSJUSTERT TIL 2020-KRONER)

* Fra og med 2020 beregnes utførte årsverk i tråd med PM-2019-13 «Definisjon av utførte årsverk». «Med utførte årsverk menes årsverkstall som justeres for ulike former for merarbeid eller fravær». Merarbeid som følge av reise, overtid, vakt, øving, seiling etc. Var ikke inkludert i beregningene før 2020. Antall avtalte årsverk (rammer fra FD) tar ikke høyde for den nye definisjonen av utførte ÅV, og disse er dermed ikke lenger sammenlignbare.

** Iht. DFØs veiledningsnotat «Årsrapport for statlige virksomheter» presenteres Forsvarets driftskostnader etter periodisert prinsipp. Forsvarets årsresultat etter kontant prinsipp er et mindreforbruk på 495 mill. Kroner i 2020. Jmfør tabellen med samlet oppstilling av utgifter, investering og inntekter for Forsvaret i kapittel 6.

*** Lønnskostnader er hele kontoklasse 5 i standard kontoplan for statlige virksomheter. Ny felles metode i staten for beregning av utførte årsverk mvf. 2020 ref. «PM-2019-13 Definisjon av utførte årsverk».

Regnskap	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	17 962 940	17 424 466	17 291 479
Materielldrift	18 216 324	16 270 663	13 841 484
Eiendom, bygg og anlegg drifts- og leiekostnader **	2 940 442	3 108 406	3 155 862
Kostnader Etterretningstjenesten	2 682 854	2 676 348	2 828 079
Sum kostnader	41 802 561	39 479 884	37 116 903

TABELL 2 FORSVARETS KOSTNADER MED FORDELING PÅ HOVEDKATEGORI (TALL I TUSEN 2020-KRONER)

* Posten inneholder hovedsakelig kostnader til drift. Materiellinvesteringer gjøres av Forsvarsmateriell.

** Inneholder hovedsakelig leie- og driftskostnader for eiendom, bygninger og anlegg (EBA). EBA-investeringer gjøres av Forsvarsbygg.

Fullstendig årsregnskap for 2020 fremgår i kapittel VI.

Balanse	31.12.2019	31.12.2020
EIENDELER		
Immaterielle eiendeler	1 060 687	1 060 687
Varige driftsmidler	60 295 834	60 295 834
Beholdning av varer og driftsmateriell	32 221 587	32 221 587
Fordringer	2 430 746	2 430 746
Bankinnskudd, kontanter og lignende	10 470	10 470
Sum eiendeler	96 019 323	96 019 323
STATENS KAPITAL OG GJELD		
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)	91 544 614	91 544 614
Langsiktig gjeld	873 175	873 175
Kortsiktig gjeld	3 601 534	3 601 534
Sum statens kapital og gjeld	96 019 323	96 019 323

TABELL 3 FORSVARETS BALANSE

FORSVARETS MÅLBILDE

Forsvarsdepartementet har satt følgende mål for Forsvaret i *Iverksettelsesbrev til forsvarssektoren for langtidsplanen (IVB LTP) 2017-2020*:

FIGUR 3 FORSVARETS MÅLBILDE

Statusrapporteringen i årsrapportens kapittel III, *Årets aktiviteter og resultater*, følger samme målilde. Statusrapporteringen på strategiske mål beskriver en overordnet og helhetlig vurdering av måloppnåelse. Vurderingen er basert på både styringsparametere, tiltak, risiko og andre kjente forhold av betydning.

III. ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

MÅL L-1 OPERATIV EVNE TIL Å LØSE FORSVARETS OPPGAVER

Forsvarets operative evne er en sammenstilling av resultater på leveransemålene L-2 "Beredskap og evne til operasjoner i krise og krig" og L-3 "Daglige operasjoner".

Den operative evnen til å løse Forsvarets oppgaver har økt noe i 2020. Det skyldes innhenting av etterlep på vedlikehold, reservedeler og beredskapsbeholdninger. I tillegg er klartidene for enkelte operative avdelinger redusert, og Forsvarets evne til å samvirke med allierte har økt.

Forsvaret har i all hovedsak gjennomført planlagte aktiviteter i 2020, til tross for pandemien. Prioritetene har vært å opprettholde operativ evne, forhindre smittespredning og støtte samfunnet ved behov. Dette er i stor grad oppnådd.

Selv om pandemien har satt begrensninger på en del aktivitet, har Forsvaret gjennomført daglige operasjoner i Norge, løst oppdrag i utlandet og samtrent med våre allierte. I tillegg har rekruttutdanning blitt gjennomført med nødvendige smittevernstiltak.

Nye strukturelementer og nytt materiell øker Forsvarets evne til løse sine oppgaver. Prioriteter som innfasing av F-35 med etablering på Ørland og Evenes og etablering av økt landmilitær tilstedeværelse i Finnmark går i all hovedsak i henhold til planen. I tillegg har videre mekanisering av Brigade Nord startet, og Hæren fikk i 2020 tilført nytt artilleri. Heimevernet mottok nye feltvogner i 2020, og logistikkfartøyet KNM "Maud" gjennomførte garantiarbeid og startet oppøving mot operativ bruk.

MÅL L-2 BEREDSKAP OG EVNE TIL OPERASJONER I KRISE OG KRIG

Forsvaret har i tråd med langtidsplanen også i 2020 fokusert på å redusere etterslepet innen vedlikehold, samt anskaffe nødvendige reservedeler og styrke beredskapsbeholdninger. Satsningen har medført både økt tilgjengelighet på styrkene og økt utholdenhet. Forsvaret har for enkelte avdelinger redusert klartidene ytterligere i 2020. Selv om utviklingen har vært positiv, gjenstår det fortsatt utfordringer. Eksempelvis er det mangel på kritisk kompetanse innenfor enkelte fagområder, og behov for ytterligere oppbygging av beredskapslagrene for å øke utholdenheten.

Utviklingen av totalforsvaret fortsatte i 2020. Herunder revisjon av operativt planverk og beredskapsplaner, avklaring av Forsvarets behov for støtte fra samferdselssektoren i krise og krig, deltakelse i felles forskningsprosjekter og tett samvirke i forbindelse med felles aktiviteter som en del av totalforsvarsprogrammet. Dette har bidratt til å styrke forsvarsevnen. Samarbeidet i totalforsvaret har også blitt testet og ytterligere styrket under pandemien der Forsvaret har støttet det sivile samfunn.

MÅL L-3 DAGLIGE OPERASJONER

Forsvaret utfører daglig operasjoner nasjonalt og internasjonalt. De maritime patruljeflyene (MPA) på Andøya har gjort en meget god innsats med overvåking av aktiviteten i Norges nærrområder. Parallelt pågår konvertering til nytt patruljefly, P-8, og klargjøring av Evenes flystasjon.

NATO-beredskapen *Quick Reaction Alert* (QRA) med to F-16 på 15 minutters beredskap ble aktivert en rekke ganger i 2020. I tillegg er F-35 benyttet for å opprettholde den nasjonale beredskapen.

330-skvadron leverte svært god redningstjeneste gjennom hele 2020.

NH90 har fortsatt utfordringer på flytimeproduksjon for å møte ambisjonsnivået. Dette skyldes blant annet reservedelssituasjonen og forsinkede leveranser fra leverandør. Det begrensede antall flytimer påvirker de operative leveransene til Marinen og Kystvakten.

Marinens fartøyer gjennomførte i 2020 45 prosent av seilingstiden i Nord-Norge, mot 38 prosent i 2019. Korvettene har hatt høyere aktivitet i nord enn i sør. Kystvakten har opprettholdt sitt aktivitetsmønster og gjennomført inspeksjoner på tilsvarende nivå som de siste årene. Kystvakten ble tilført to fartøyer og overtok den statlige slepeberedskapen 1. januar 2020. KV Svalbard gjennomførte høsten 2020 et tokt til Beauforthavet nord for Alaska til støtte for Nansensenteret og er et godt eksempel på sivil-militært samarbeid i Arktis.

Treningen i Hæren har vært noe lavere i 2020 sammenlignet med tidligere. Kanselleringen av øvelsen *Cold Response 2020* har gitt mindre grad av samtrening. Grensevakten og Hans Majestet Kongens Garde har løst sine oppdrag på en meget god måte.

For Heimevernet har smitteverntiltak begrenset mulighetene for å trene områdestrukturen. Heimevernet har støttet politiet med utvidet grensekontroll på flere steder i landet i forbindelse med den pågående pandemien.

Forsvaret har i 2020 gitt mer bistand til samfunnet enn normalt. Dette skyldes i stor grad støtte til grensekontroll under pandemien. I tillegg bisto Forsvaret under skredet på Gjerdrum og med et Bell 412 klargjort for luftevakuering til støtte for Luftambulansen i Finnmark. Oppdragene har vært løst tilfredsstillende, og Forsvaret har ytterligere tilpasset sin evne til å støtte samfunnet i krisesituasjoner.

Det har vært høy alliert aktivitet i Norge og i norsk interesseområde i 2020, til tross for at noe alliert virksomhet har blitt kansellert eller redusert i omfang på grunn av pandemien. Mye av den allierte aktiviteten er gjennomført sammen med norske styrker og har ytterligere forbedret Forsvarets evne til å operere sammen med allierte i alle domener og på alle nivå. Forsvarets evne til å samvirke med allierte er derfor styrket i 2020. Aktiviteten gjør at nære allierte forbedrer sin evne til å operere sammen med oss under krevende klimatiske og geografiske forhold i nord, og får god kjennskap til nordområdene.

Forsvaret bidro i 2020 i internasjonal innsats til:

- *NATO's enhanced Forward Presence* i Litauen
- styrkesjefer og fartøyer til NATO's stående maritime styrker (fregatt og minerydder)
- UNTSO og *Multinational Force & Observers*, Midt-Østen
- UNMISS Sør-Sudan og MINUSMA Mali
- NATO operasjon *Resolute Support* i Afghanistan
- Operasjon *Inherent Resolve* i Irak
- KFOR i Kosovo
- NATO's hovedkvarter i Sarajevo
- Kapasitetsbygging i Jordan
- *Combined Maritime Forces*-hovedkvarteret i Bahrain
- *Iceland Air Policing*

Forsvarets internasjonale deltakelse er høyt prioritert, og løses på en svært god måte.

MÅL Ø-1 MÅLRETET OG EFFEKTIV ANVENDELSE AV TILDELTE MIDLER

Forsvaret har hatt god kontroll på økonomien på tross av en krevende situasjon i 2020 grunnet usikkerhet knyttet til pandemien og valutasvingninger.

Tildelte midler er anvendt målrettet i tråd med iverksettingsbrevet (IVB LTP). Dette gjelder styrking av reservedels- og forsyningsberedskapslager, innhenting av vedlikeholdsetterslep og gradvis økt aktivitetsnivå.

Covid-19 medførte store kostnader til smittevernstiltak, som i all hovedsak ble dekket gjennom innsparinger på redusert reiseaktivitet. Den største utfordringen ble de store svingningene i valutakursene med en svak norsk kronekurs. Denne usikkerheten ble håndtert i tett dialog med Forsvarsdepartementet, herunder hyppige oppdateringer av det samlede risikobildet.

Forsvarets årsresultat 2020 viser mindretgifter på 495 millioner kroner (1,5 prosent av rammen), hvor om lag halvparten utgjør avsetninger til lokalt lønnsoppgjør for 2019. Mindreforbruket søkes overført til 2021.

MÅL I-1 FOREBYGGENDE SIKKERHET

Arbeidet med Handlingsplan for sikkerhetsgodkjenning av informasjonssystemer følger planen og medfører bedret informasjonssikkerhet. Handlingsplanen innebærer blant annet å etablere et bedre og mer robust dokumentasjonsregime, variantbegrense, utfase eldre IKT-systemer og etablere et samarbeid på tvers av etatene i sektoren.

Autorisasjonsregimet for personellsikkerhet er videreutviklet, og klareringstiden håndteres innenfor en akseptabel tidsramme.

Det er utarbeidet en helhetlig oversikt, inkludert risikovurderinger, over skjermingsverdige objekter i Forsvaret.

Arbeidet med disse objektene pågår kontinuerlig og nye vurderinger gjennomføres årlig. Forsvarsbygg er ansvarlig for å realisere den fysiske sikringen, og gjør dette i tett samarbeid med Forsvaret. Det er iverksatt midlertidige tiltak for objekter som foreløpig ikke har permanent tilfredsstillende sikringsnivå. Forebyggende sikkerhet har en positiv utvikling i 2020.

MÅL I-2 BÆREKRAFTIG VIDEREUTVIKLING AV FORSVARETS STRUKTUR OG ORGANISASJON

STRUKTURUTVIKLING

Forsvaret har fått tilført nytt materiell for økt operativ evne. Modernisering og innfasing av nye kapasiteter i forsvarsstrukturen følger i stor grad planen.

Norge mottok i 2020 ytterligere seks F-35, og Forsvaret er i rute med innfasing av kampflysystemet innen utgangen av 2025. Norske F-35 var i 2020 på sitt første internasjonale oppdrag på Island, og vil i 2022 ta over NATO QRA-oppgavet på Evenes. Videre samarbeid med andre forsvarsgrener og internasjonale flystyrker er viktig for å utnytte F-35s fulle kapasitet.

De nye redningshelikoptre SAR Queen er operative og ivaretar redningsberedskapen på Sola. SAR Queen vil fortløpende erstatte de aldrende Sea King-helikoptrene.

NH90 har fortsatt utfordringer på flytimeproduksjon for å møte gitte ambisjonsnivå. Dette skyldes blant annet reservedelssituasjon og forsinkede leveranser fra leverandør. Det begrensede antall flytimer påvirker de operative leveransene til fregatter og kystvakt.

Etableringen av patruljeflyet P-8 på Evenes er i rute, og byggingen av nytt skvadronsområde er planlagt ferdig innen utgangen av 2023. Det bygges en midlertidig hangar på Evenes som skal ivareta initiale nasjonale tester og flyoperasjoner med P-8, og vil være klar til mottak av første P-8 i 2022.

Hæren og Heimevernet er under utvikling, og det foretas flere strukturelle grep. Omstillingen er i gang med:

- etableringen av et manøverelement med videre opptrapping mot en kavaleribataljon i Porsanger
- et jegerkompani er etablert for å styrke Grensevakten
- styrking av samvirket mellom Hærens og Heimevernets avdelinger i Finnmark
- utrustning og videreutvikling av heimevernsdistrikt 17
- etablering av tre mekaniserte bataljoner i Brigade Nord

Heimevernet har bedret evnen til å sette inn innsatsstyrker i andre heimevernsdistrikter og har samtidig videreutviklet sivil-militære samarbeid om bistand til samfunnet. Heimevernet har fått økt mobilitet med nye feltvogner. Hæren innfører nytt artilleri, K9 Vidar, som bidrar til styrket ildkraft og økt rekkevidde.

Arbeidet med å relokalisere og gjennomføre treningen av allierte styrker i indre Troms er i rute. Dette vil bidra til at alliert trening og øving i større grad gjennomføres der Forsvarets avdelinger øver og trener. Hæren er vertsavdeling og står for koordinering.

Sjøforsvarets strukturutvikling følger i stor grad planen, men har hatt enkelte utfordringer med forsinkede leveranser til materiellprosjekter som en følge av covid-19. Prognosen viser en utvikling i positiv retning. Sjøforsvarets logistikkfartøy, KNM «Maud», har startet oppøving mot operativ status etter en lengre periode med garantiarbeid. Fartøyet blir et viktig bidrag for økt forsvarsevne og utholdenhet i operasjoner i inn- og utland. NH90 har fortsatt utfordringer og leverer vesentlig færre flytimer enn planlagt. Derfor er den operative støtten til Kystvakten og Marinen marginal.

EFFEKTIVISERING

Kravet til effektivisering ved utgangen av inneværende langtidsperiode er på 1,505 mrd. 2020-kroner. 1,225 mrd. 2020-kroner er dokumentert spart inn. I tillegg er det registrert varige kostnadsreduksjoner for ytterligere 20,4 mill. kroner innenfor strategiske avtaler. Til sammen gir dette en prognostisert varig kostnadsreduksjon på 1,245 mrd. kroner i løpet av langtidsperioden, hvorav 198 mill. kroner ble spart i 2020. Dette tilsvarer en måloppnåelse på 83 prosent.

UTDANNINGSREFORMEN

Ved oppstart av utdanningsreformen var målsettingen å ferdigstille reformen innen utgangen av 2020. Bakgrunnen for utdanningsreformen var todelt. For det første fremstod Forsvarets utdanningssystem for fragmentert, kostbart, med komplekse styringslinjer og delvis små og sårbare fagmiljøer. For det andre skulle Forsvarets personellstruktur reformeres. Innføringen av spesialistkorpset innebar endrede roller for både offiserer, befal og soldater. Utdanningssystemet og utdanningenes innhold måtte tilpasses nye kompetansebehov. Siste kvartal av 2020 har således vært siste kapittel i en av Forsvarets største omstillinger i nyere tid. Forsvarets tidligere seks selvstendige høgskoler har blitt samlet til én. Det samme har forsvarsgrenenes tidligere befalsskoler. I tillegg til de strukturelle endringene har også Forsvarets utdanninger, og ikke minst veien inn i Forsvaret gjennom utdanning, blitt endret. Alle offiserer gjennomfører nå en felles grunnleggende utdanning før de spesialisere seg innenfor enten land-, sjø- eller luftdomenet. Spesialistenes vei inn i Forsvaret går gjennom førstegangstjenesten og påfølgende ansettelse.

MÅL 1-3 STYRING OG KONTROLL

Omtales under kapittel IV, *Styring og kontroll*.

MÅL M-1 RIKTIG KOMPETANSE TIL RETT TID

Innenfor de gitte årsverksrammene er Forsvarets totale personell- og kompetansedekning i produksjonsstrukturen² tilfredsstillende. Styrkestrukturen³ omfatter i tillegg et stort antall stillinger med personell som ikke tjenestegjør i Forsvaret til daglig. Fullt oppsatt er styrkestrukturen tilnærmet fire ganger så stor som produksjonsstrukturen.

Forsvaret er, og vil fortsette å være, i en situasjon der kapasiteter skal fases ut og erstattes med nye, baser etableres på nye steder og ny kompetanse skal bygges. Dette skal gjøres parallelt med gjennomføring av operasjoner, øving og trening, og daglig drift. I sum gir dette en høy arbeidsbelastning for mange av Forsvarets ansatte.

Forsvaret har i 2020 sett nærmere på hvordan verneplikten bør utvikles for fremtidens forsvar. Vernepliktige med førstegangstjenesten blir stadig viktigere for å fylle behovene både i fred, krise og krig. I hovedsak er det personell som har gjennomført førstegangstjeneste som rekrutteres til spesialistkorpset, reserver og HV. Siden 2017 har andelen spesialister som har avsluttet arbeidsforholdet sitt i Forsvaret sunket. Dette kan tyde på at erfaringsnivået blant spesialistene øker, i tråd med målsettingen for innføringen av "Ordnning for militært tilsatte" (OMT).

Allmenn verneplikt har bidratt til økt tilgjengelighet, der det er Forsvarets behov og kravene Forsvaret stiller som avgjør hvor mange og hvem som blir kalt inn til sesjon. Forsvaret har også i 2020 utnyttet de rekrutteringsmulighetene som allmenn verneplikt gir med gode resultater. Samtidig har Forsvaret gjennomgått seleksjonskriteriene som brukes for førstegangstjeneste, utdanning og tjeneste i internasjonale operasjoner for å sikre operativ effekt gjennom mangfold i kompetanse, geografisk tilhørighet, etnisitet og kjønn.

Økt digitalisering er viktig for å sikre bedre samhandling mellom den enkelte vernepliktige og Forsvaret. Prosjekt «digital soldat» sammen med «min side» skal gi lettere tilgang til nødvendig informasjon

Resultatene fra Vernepliktsundersøkelsen 2019 forelå i mai 2020, og indikerer at nær halvparten av de vernepliktige inne til førstegangstjeneste er positivt innstilt til en videre tjeneste i Forsvaret, og at majoriteten vil anbefale tjenesten til andre.

Forsvarets lederundersøkelse, som gjennomføres blant ansatte, indikerer at omfanget av utviklingsorientert ledelse øker. Den viser videre at det er økt fokus på kontinuerlig forbedring, at den enkelte i større grad opplever å være selvstyrt og har en høyere indre motivasjon for jobben. Dette er funn som viser at Forsvarets ledere i hovedsak er gode, støttende rollemodeller som leder i tråd med Forsvarets egne lederkrav og Forsvarssektorens verdigrunnlag.

Forsvaret har siden 2019 forsterket arbeidet for å redusere andelen ansatte og vernepliktige som rapporterer at de er blitt utsatt for mobbing eller seksuell trakassering. Forsvaret har nulltoleranse for mobbing og seksuell trakassering. Temaet er behandlet på alle ledernivåene i organisasjonen, og har høy prioritet i Forsvarets ledergruppe. Det er satt inn flere tiltak både sentralt i Forsvaret og i driftsenhetene. Noen av tiltakene har allerede tatt effekt, mens andre igjen må få virke over tid før man kan se resultater. I tråd med tiltaksplanen etter MOST-undersøkelsen i 2018, har Forsvaret gjennomført en ny undersøkelse i 2020. Resultatene fra denne undersøkelsen vil bli behandlet i 2021.

Samlet sett har personell- og kompetansestructuren utviklet seg i tråd med planen.

² Produksjonsstrukturen omfatter personellstrukturen i daglig drift i Forsvaret nasjonalt og i utlandet, herunder andre beredskapsoppdrag i fredstid.

³ Styrkestrukturen omfatter personellstrukturen som mobiliseres ved krise eller krig.

IV. STYRING OG KONTROLL

Forsvaret har god intern styring og kontroll i tråd med kravene i økonomiregelverket. Forsvarets interne styring er tilpasset Forsvarets egenart, risiko og vesentlighet.

Forsvaret leverte et balansert økonomisk resultat i 2020, hvor bevilgningene er brukt i henhold til målsetting, jf. Mål Ø-1.

Forsvaret har i 2020 videreutviklet og forbedret risikostyringen. Det er forbedringspotensial i å koble strategisk planlegging og analyse tettere til det operative domenet sammen med strategisk planlegging i de langsiktige styringsdokumentene - Forsvarssjefens plan. Videre er det forbedringspotensial i å øke gjennomføringsevnen (tid/ytelse) ved å lukke avvik på mål, tilsyn, tilrådninger og revisjoner. Utviklings- og forbedringstiltak vil bli innarbeidet i Forsvarsstabens omstrukturering i 2021.

FORSVARETS STYRINGSSYSTEM

MÅL- OG RESULTATSTYRING – RISIKOSTYRING

Forsvaret og Forsvarsdepartementet gjennomgår nå et styringsskifte. Dette betyr at Forsvaret i større grad skal gis overordnede mål og selv avgjøre hvordan disse skal nås. Forsvarssjefens plan viderefører dette mot Forsvarets driftsenheter. Dette skal gi Forsvarets sjefer større ansvar for å møte forventningene og kravene som er satt. Forsvarssjefens plan 2021–2032 utgis med en situasjonsbeskrivelse som etterfølges av forsvarssjefens intensjon og utførelse. Situasjonsbeskrivelsen gjelder for planperioden, 2021–2032, og intensjonen beskriver hensikten, overordnede mål og ønsket slutttilstand. Utførelsen beskriver overordnet hvordan Forsvarssjefens plan vil gjennomføres.

SIKKERHETSSTYRING

I 2020 har forsvarsledelsen jobbet med å få sikkerhet tydeligere integrert i Forsvarets virksomhetsstyring. Dette har hatt en positiv påvirkning i forankring av sikkerhetsarbeidet. Risiko og farer som påvirker sikkerhet skal inngå tidlig i prosjekter og planprosesser for aktiviteter.

Regelverk- og dokumentstyring har stor innvirkning på sikkerhet, og det er i 2020 iverksatt en opprydding i regelverk som vil fortsette gjennom 2021. Omfanget omtales i eget punkt i dette kapitlet.

Statens havarikommisjon overtok 1. juli 2020 undersøkelsesmyndigheten for ulykker og alvorlige hendelser i forsvarssektoren. Forsvarets og de andre etatenes systematiske tilnærming til risikostyring bidrar til å skape økt sikkerhet. Det er en viktig forutsetning for økt innsikt og forståelse i sikkerhetsutfordringer og grunnlag for forbedring.

Oppfølging og analyse av undersøkelser etter havariet med fregatten KNM «Helge Ingstad» høsten 2018, har og vil i flere år fortsatt ha stor oppmerksomhet. Samtidig er mange funn relevante for sikkerhetsforbedringer for hele Forsvaret. Kompetansestyring, effektiv hendelses- og avvikshåndtering og organisatorisk lærdom er sentralt for oppfølging og sikker drift av fartøyene. Tilsvarende læring fremkommer også i rapport etter alvorlig luftfartshendelse med Luftforsvarets C-130J Hercules transportfly i mars måned og nær-kollisjon med øya Mosken ytterst i Lofoten.

Rapporteringskultur for «safety hendelser» vurderes som god. Antall registrerte uønskede hendelser er høyere enn gjennomsnittet for de fire siste årene. Totalt er det rapportert 5446 uønskede hendelser i 2020 i Forsvarets felles hendelse forvaltningssystem (FIF). I tillegg er det rapportert 475 fly- og bakkehendelser i Luftforsvarets eget rapporteringsverktøy.

	Kalenderår	Hendelser	Nestenulykker	Sikkerhetsobservasjoner	Totalt
Forsvaret	2016	2 907	455	457	3 819
Forsvaret	2017	3 044	619	617	4 280
Forsvaret	2018	3 692	568	623	4 883
Forsvaret	2019	4 349	469	690	5 508
Forsvaret	2020	4 202	436	808	5 446

TABELL 4 OVERSIKT FRA FORSVARETS FELLEINTEGRERTE HENDELSESHÅNTERINGSREGISTER FIF HMS

PERSONOPPLYSNINGSVERN

Personopplysningsvern omfatter sikkerhet for personopplysninger og inngår i Forsvarets sikkerhetsstyring.

I 2020 har Forsvaret styrket systemer og rutiner for å ivareta personvernregelverket. Forsvaret har god oversikt over sine behandlingsaktiviteter og risikovurderer behandlingene i henhold til etablert internkontrollsystem. Forsvarets driftsenheter gjennomfører personvernkonsekvensanalyser (DPIA) av sine behandlingsaktiviteter etter årlig plan.

For å styrke kunnskap og bevissthet om personvern og Forsvarets plikter har Forsvarets personvernforum lansert flere kompetansehevende tiltak. I 2021 blir det lansert flere e-læringskurs for ulike målgrupper.

Gjennom 2020 har Forsvaret mottatt 1109 begjæringer om innsyn i egne personopplysninger. Dette er en svak økning fra 2019, og tyder på økt bevissthet om de registrertes rettigheter etter personvernregelverket. Forsvaret har i 2020 mottatt få eksterne klagesaker. Det er også innmeldt få avvik gjennom Forsvarets egne varslingskanaler.

I 2021 vil personvernarbeidet særlig legge vekt på internkontroll, kompetanseheving og bevisstgjøring av regelverkskravene. Forsvaret arbeider videre med å ivareta lovkravet til innebygd personvern i systemløsningene.

REGELVERK

Forsvaret har over tid etablert en betydelig mengde forsvarsinterne regelverk. Mange av regelverkene ble utarbeidet for å sørge for at vi opererer på en sikker måte. Et for stort omfang av regelverk kan virke mot sin hensikt. Forsvaret har derfor startet et arbeid med å redusere antall regelverk med 50 prosent innen 2021.

OPPFØLGING AV LEVERANDØRER

Forsvarets logistikkorganisasjon har videreført tiltakene for å implementere Kommunal- og moderniseringsdepartementets rundskriv om anskaffelser for å motvirke arbeidslivskriminalitet. Lønns- og arbeidsvilkår og arbeidslivskriminalitet er en viktig del av kontraktsoppfølgingen. Blant annet følges det opp at den forskriftsfestede plikten som pålegger Forsvarets logistikkorganisasjon som oppdragsgiver å påse at leverandørene minst gir sine ansatte de lønns- og arbeidsvilkår som følger allmenngjort tariffavtale.

DIGITALISERING

Som ledd i Forsvarets digitaliseringsstrategi, er det satt i gang en rekke tiltak for å effektivisere, automatisere og tilgjengeliggjøre prosesser og informasjon. Automatisering av informasjonsflyt har erstattet tidligere tid- og personellkrevende oppgaver.

Innføringen av en sikret og forvaltet ugradert arbeidsplattform (FO365) har blitt forsert i 2020 på grunn av covid-19. Selv om det har vært utfordringer med å anskaffe tilstrekkelig maskinvare, har de aller fleste i Forsvaret nå mulig-heten til å benytte et komplett sett av kontorstøtteverktøy i en skyløsning. I

et år preget av smittevernstiltak, har det vært avgjørende for Forsvaret å kunne benytte en sikret arbeidsplattform utenfor arbeidsplassen.

BÆREKRAFT

Norge har forpliktet seg til å arbeide for å understøtte FNs 17 bærekraftsmål. Forsvaret har en rekke aktiviteter som understøtter mange av målene. Gjennom selvmords- og rusmiddelforebygging samt et økt fokus på arbeidsbelastning arbeider Forsvaret for god helse. Forsvaret er landets største lærlingebedrift og gir ansatte gode muligheter for etterutdanning. Verdigrunlaget for Forsvaret er tydelig på likestilling og Forsvaret har nulltoleranse for mobbing og trakassering. Innen klima og miljø gjennomføres en rekke tiltak, men Forsvaret har fremdeles store utslipp gjennom sine aktiviteter. Se vedlegg, Klima og miljø.

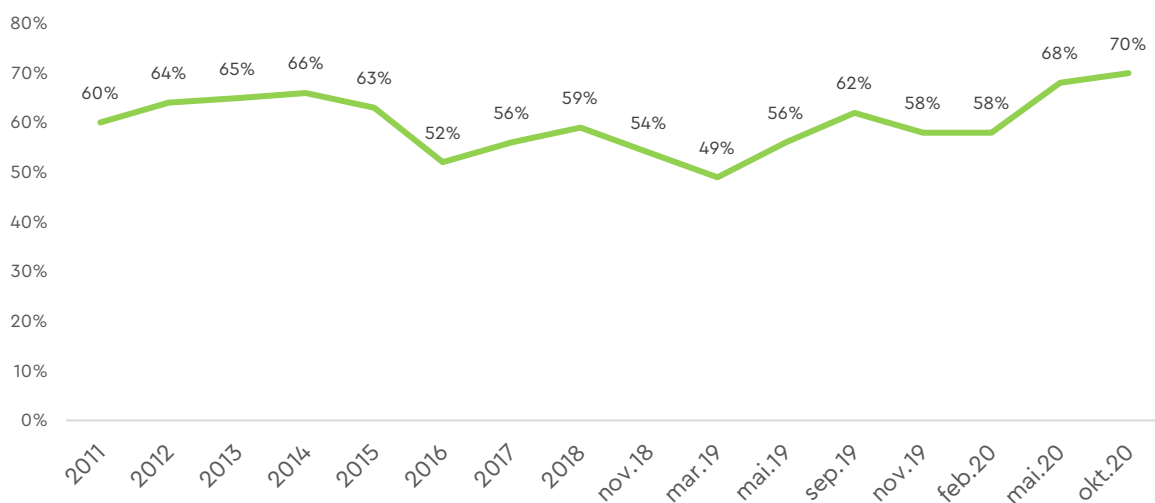
OMDØMME

Et godt omdømme bidrar til Forsvarets tillit og legitimitet i befolkningen. Det har også en positiv effekt på rekrutteringen til Forsvaret, både innen søkbare tjenester, utdanning og jobb. 7 av 10 mener at det er attraktivt å velge en utdanning i Forsvaret dersom de skulle anbefale en utdanning i dag.

Flere undersøkelser viser at Forsvaret har et godt omdømme i 2020. 70 prosent av befolkningen oppgir at de har et meget eller ganske godt inntrykk av Forsvaret. Resultater fra Innbyggerundersøkelsen 2020 viser en meget positiv utvikling, med en økning på 21 prosentpoeng i andelen godt inntrykk fra bunnmålingen i februar 2019. Undersøkelsen blant unge mellom 16 og 20 år viser også en betydelig økning i inntrykket. Det er opp 13 prosentpoeng fra februar 2019 til 78 prosent i 2020. Også Forsvarets interne undersøkelser blant vernepliktige (76 prosent godt inntrykk) og studenter (82 prosent godt inntrykk), viser samme trend. Våre egne undersøkelser viser at disse gruppene er viktige ambassadører ut i befolkningen, spesielt inn mot rekrutteringsmålgruppen.

Samtidig med at det overordnede inntrykket av Forsvaret økte i 2020, ser vi en tilsvarende økning i andelen som har et godt inntrykk av Forsvarets kompetanse, fagkunnskap og troverdighet. Det er også en tydelig bedring i inntrykket av Forsvaret oppgaveløsning, særlig for primær oppgavene, forsvare Norge og sikre norsk suverenitet.

Samtidig viser undersøkelsene at synet på den norske soldaten er svært godt. Støtten til verneplikten er sterk og holdningene til NATO er positive.

FIGUR 4 MEGET/GANSKE GODT INNTRYKK AV FORSVARET

RIKSREVISJONEN

Riksrevisjonen har i 2019 gitt modifisert revisjonsberetning for Forsvaret.

Revisjon av Forsvarets regnskap for 2019 avdekket at praktiseringen av horisontal samhandel ikke regnskapsføres og rapporteres i henhold til bevilgningsreglementet. Sammenslåing og reduksjon av antall kapitler i forbindelse med budsjett 2021 bidrar til at Forsvaret vil være i stand til å praktisere horisontal samhandel med korrekt regnskapsføring og rapportering fra og med 2021.

Se kapittel VI Årsregnskap.

FORSVARSSJEFENS INTERNREVISJON

Forsvarssjefens internrevisjon er en uavhengig bekreftelses- og rådgivingsfunksjon i Forsvaret. Internrevisjonen utgjør tredje linjeforsvar i forsvarssjefens styrings- og kontrollmiljø. I 2020 har Forsvarssjefens internrevisjon gjennomført flere revisjonsoppdrag knyttet til blant annet styring og IKT-sikkerhet samt evne til styring og kontroll i utvalgte driftsenheter.

Forsvarssjefens internrevisjon forvalter Forsvarets sentrale varslingskanal. Til sammen er det mottatt 174 henvendelser til varslingskanalen i 2020. Fra 2019 til 2020 er det en markant økning i saker knyttet til påstander om mulige straffbare forhold og uregelmessigheter/misligheter i tillegg til HMS-forhold. Det var en nedgang i saker knyttet til personalforvaltning.

Forsvarssjefens internrevisjon har gitt en overordnet uttalelse om styring og kontroll i Forsvaret. Det er FSJ IRs vurdering at modenhetsnivået til Forsvarets overordnede virksomhetsstyring generelt ligger på nivå mellom «etterlevd» og «kontinuerlig forbedring» begrunnet med at Forsvaret har evaluert styringsprosesser og startet en forbedrings- prosess. Forsvarsstaben gjennomfører virksomhetsstyring som ivaretar driftsmessige målsetninger for Forsvaret på en god måte.

V. VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER

FORSVARET SOM SAMFUNNSAKTØR

Forsvarssjefens plan (2021–2032) er utarbeidet for ledelse og styring av Forsvaret. Planen er utviklet på grunnlag av Prop. 14 S (2020-2021) og Tildelingsbrev for Forsvaret 2021, og skal legge til rette for å gjennomføre regjeringens langtidsplan for forsvarssektoren.

Sikkerhets- og forsvarspolitikkenes formål er å verne om statssikkerheten og sette Norge i stand til å svare på utfordringer i hele krisespekteret. Norges sikkerhetspolitiske omgivelser er i endring. Stormaktsrivalisering og nordområdenes økte strategiske betydning gjør Norge mer eksponert for endringer i det sikkerhetspolitiske landskapet. Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen krever overvåking med høy kvalitet og tilstedeværelse i våre nærområder. Samfunnet må kunne verne om og beskytte seg mot alvorlige trusler. Et troverdig forsvar er statens mest grunnleggende virkemiddel for å sikre fred og stabilitet.

Forsvarssektoren har et samfunnsansvar for forvaltning av samfunnets verdier og skal bidra til Norges innsats for å nå FNs bærekraftsmål. Forsvarssektoren har også et klimaansvar. Det er viktig å se nærmere på hvordan Forsvaret på best mulig måte kan redusere direkte og indirekte utslipp, uten at dette går ut over operativ evne. Forsvaret skal i 2021 analysere FNs bærekraftsmål og fremme målsetninger og tiltak innen prioriterte områder. I 2021 skal Forsvaret lede arbeidet med en klima- og miljøstrategi i sektoren. Se «Bærekraft» i kapittel IV og vedlegg «Klima og miljø».

BEREDSKAP

Forsvaret er først og fremst en beredskapsorganisasjon. For å sikre best mulig beredskap, må Forsvaret være organisert på en mest mulig lik måte i fred som i krise. Året 2021 blir *beredskapsåret*. Gjennom beredskapsåret gjør vi oss også klare til *samvirkeåret 2022* og øvelsen *Cold Response 22*. Arbeidet med å fylle opp styrkestrukturen med personell som har gjennomført førstegangstjeneste og med reserveoffiserer og –befal er i gang og vil fortsette. Personell som ikke jobber i Forsvaret til daglig, men som skal forsterke Forsvarets avdelinger i en krise eller krig, må være identifisert, gitt en rolle og tilhøre en avdeling.

Arbeidet fortsetter med å redusere klartider for å øke reaksjonsevnen. Forsvaret vil fortsette arbeidet med å ta igjen etterslepet på vedlikehold og reservedelsbeholdning og fylle beredskapslagrene. Øving og trening med allierte forsterkningsstyrker og andre etater er en viktig del av beredskapen.

Arbeidet med å effektivisere logistikken pågår. Lagrene må ryddes og Forsvaret skal avhende ukurante reservedeler og materiell. Gjennom bedre orden i eget bo, vil sparte midler kunne benyttes til relevante forsyninger. De strategiske avtalene for logistikk er et eksempel der Forsvaret har styrket beredskapen samtidig som organisasjonen er spart for betydelige kostnader.

De siste årene har det vært utfordringer med å skaffe en del basisartikler innen personlig bekledning og utrustning til de som gjennomfører førstegangstjenesten. Forsvaret ser på om en reduksjon av det store antallet varianter av uniformer og utrustning kan øke tilgjengeligheten og redusere kostnader. Tilstedeværelsen i nord vil fortsette med fartøyer, landstyrker, maritime patruljefly og kampfly. Daglige operasjoner og situasjonshåndtering har prioritet, men må balanseres mot behovene for styrkeproduksjon.

Objektsikring og sikring av skjermingsverdige objekter vil fortsatt ha prioritet fremover. I de kommende årene vil Forsvarsbygg, i samarbeid med Forsvaret, gjøre den fysiske sikringen bedre i og rundt skjermingsverdige objekter. Det er forventet ytterligere forbedret tilstand innen sikkerhetsstyring og personellsikkerhet.

Det er fortsatt utfordringer innen informasjonssikkerhet, og det er iverksatt flere tiltak. For å motvirke økte trusler, blir det lagt vekt på å styrke sikkerheten på leveranser fra flere investeringsprosjekter i årene som kommer. Sikkerhetsorganisasjonen videreutvikles og profesjonaliseres i årene som kommer.

Cyberdomenet er en arena for etterretning, angrep og påvirkningsoperasjoner. Historien viser at endringer i omgivelsene favoriserer de som har best tilpasningsevne og evne til innovasjon. Forsvaret må være i stand til å utnytte digitale teknologier og kontinuerlig videreutvikle evnen til å beskytte forsvarssektoren mot cybertrusler.

SAMVIRKE

Evne til samvirke er avgjørende for å løse Forsvarets oppgaver. Det gjelder internt i Forsvaret, med våre allierte og i rammen av totalforsvaret. Innenfor samvirke prioriteres evnen til økt operativ ledelse og samhandling internt i Forsvaret, forsvarssektoren og totalforsvaret, samvirke med allierte, samt sikker informasjonsutveksling med allierte og totalforsvarets aktører. Deretter prioriteres evnen til alliert

mottak og logistikk med støtte i strategiske avtaler. Forsvaret vil fortsatt legge til rette for fellesoperative øvelser med allierte i norske nærområder og videreutvikle evne til å motta støtte fra allierte forsterkningsstyrker. Vertslandsstøtterollen er en integrert del av dette arbeidet.

VIDEREUTVIKLE FORSVARETS KAPASITETER OG KAPABILITETER

Perioden fremover vil bli preget av videre materiellutskiftninger, fullføre overgang til besluttet basestruktur og endringer i utdannings- og kompetansebehov.

Sjøforsvaret vil innfase:

- nye kystvaktfartøyer
- ny minerydderkapasitet

Landmakten vil:

- fortsette etableringen av Finnmark landforsvar (FLF)
- innføre nye kapasiteter (blant annet kampluftvern)

Luftforsvaret vil fullføre innfasing av flere nye høyteknologiske plattformer som blant annet:

- kampfly
- redningshelikoptre
- NH90-helikoptre
- maritime patruljefly (P-8)
- et videreutviklet luftvern
- nye luftvarslingsradarer

Inn- og utfasing av nye hovedsystemer i Luftforsvaret vil kunne utfordre evnen til overvåking og suverenitetshevdelse de nærmeste årene. Forsvaret gjør kontinuerlige tiltak for å holde denne evnen på et tilstrekkelig nivå. De nye maritime patruljeflyene P-8 er i anskaffelse og fases inn fra 2022. Nye luftvarslingsradarer vil erstatte de eldre systemene. Samlet sett vil dette bidra til å skape et mer moderne forsvar med troverdige kapasiteter.

Forsvaret har over tid arbeidet systematisk for å frigjøre ressurser til høyere prioritert virksomhet. Effektivisering er avgjørende for å sikre at Forsvaret til enhver tid bruker ressursene riktig, og for å oppnå ambisjonene i Langtidsplanen. Kravet til effektivisering for sektoren ved utgangen av langtidsperioden er på 1,9 mrd. ved utløpet av 2024.

Forsvarets hovedprioritet innenfor personellområdet er å dekke kompetansebehovet i produksjons- og styrkestrukturen. Forsvaret vil opprettholde fokus på organisasjonskultur og kompetansebygging for å sikre at «Ordning for militært tilsatte» gir ønsket operativ effekt. Samtidig skal evnen til å rekruttere og anvende sivil kompetanse videreutvikles. I perioden frem mot 2024 skal Forsvaret øke bemanningen for å styrke Forsvarets operative evne.

Førstegangstjenestens varighet er i dag normalt 12 eller 16 måneder. Basert på Hærens erfaringer med differensiert lengde på førstegangstjenesten, skal dette vurderes innført i hele Forsvaret. All grunnleggende soldatutdanning (rekrutttopplæring) skal foregå utenfor de operative avdelingene og innføres i takt med tilgjengelig infrastruktur. En felles fag- og utdanningsplan for rekrutttopplæring for vernepliktige i førstegangstjeneste skal implementeres innen 1. august 2021.

I 2021 skal deler av Forsvarets utdanningsystem videreutvikles, som for eksempel økt sivil-militært samarbeid og tydeligere karriereveier. I 2021 skal et større antall studenter med sivil bachelor enn tidligere gjennomføre Forsvarets årsstudium i ledelse og militære operasjoner. Det vil gi tilgang på offiserer med minimum fire år høyere utdanning. Hensikten med satsningen er å øke kompetansemangfoldet

gjennom økt fleksibilitet i utdanningen av offiserer. I tillegg skal grunnlaget for et mer helhetlig utdanningssystem i Forsvaret utredes.

VI. ÅRSREGNSKAP

LEDELSESKOMMENTARER TIL ÅRSREGNSKAPET

FORMÅL

Forsvaret er et bruttobudsjettert, ordinært forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet.

Forsvarets grunnleggende oppdrag er å forsvare Norge. Oppdraget løses ved å opprettholde og videreutvikle den operative evnen. Forsvaret skal sikre nasjonal selvstendighet og politisk handlefrihet. Dessuten skal Forsvaret bidra til å forebygge krig og konflikt i Norge og for Norges allierte.

BEKREFTELSE

Forsvaret avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk: periodisert virksomhetsregnskap i samsvar med de statlige regnskapsstandardene (SRS), og kontantregnskapet etter statsregnskapets bestemmelser.

Årsregnskapet er avlagt i henhold til *Bestemmelser om økonomistyring i staten*, med tilhørende rundskriv fra Finansdepartementet, og krav fra Forsvarsdepartementet i *Instruks om økonomi- og virksomhetsstyring*.

Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Forsvarets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, kostnader, inntekter, eiendeler og gjeld.

VESENTLIGE FORHOLD

COVID-19

Pandemien Covid-19 har gitt Forsvaret merkostnader på totalt 348 millioner kroner i 2020. Kostnadene knytter seg til smittevern på 225 millioner kroner, merkostnader ved innrykk av vernepliktige soldater til førstegangstjeneste på 52 millioner kroner og Heimevernets bistand til kontroll av grenseoverganger på 67 millioner kroner. Merkostnadene til covid-19 tiltakene er finansiert ved redusert aktivitet, hovedsakelig knyttet til reiser og mindre bruk av overtid.

BONUSORDNING

Avdelingsbefal i Forsvaret er normalt tilsatt på kontrakten T-35, der arbeidsforholdet skal avsluttes ved fylte 35 år. Ansatte som er på T-35 kontrakt er tilknyttet en bonusordning som skal lette overgangen til sivil karriere. For å øke ståtiden blant personell på T-35 er bonusordningen endret i 2020. Ansatte vil på ny ordning få utbetalt bonus i løpet av ansettelsesforholdet og ikke ved avslutning av ansettelsesforholdet, slik det var inntil 2019. Forsvaret avsetter kostnader løpende på den nye ordningen. I forbindelse med innføring av ny modell for T-35 ble tidligere estimater av forpliktelsen gjennomgått. Ved gjennomgang av avsetninger for tidligere T-35 ordning, er estimatet endret pga for lav verdi. Avsetning for fremtidige forpliktelser på tidligere inngåtte kontrakter er økt med 499 millioner i 2020. Forsvaret har vurdert dette til å være en estimatendring som er bokført som en kostnad i årets regnskap og endringen på 499 millioner kroner har økt personalkostnadene i 2020.

AMMUNISJON

Forsvaret vedtok i 2011 at noen typer ammunisjon skulle utfases. Det ble gjort avsetning for ukurans på beholdningene som skulle utfases i åpningsbalansen i 2016. I 2020 ble denne beslutningen revurdert da Forsvaret fortsatt hadde behov for den aktuelle typen ammunisjon. Som en konsekvens er disse ammunisjonstypene klassifisert som kurante. Dette har redusert avsetning for ukurans med 500 millioner kroner. Endringen er bokført over resultat og har medført en lavere bokført kostnad på ammunisjon med tilsvarende beløp i 2020.

VURDERING AV VIRKSOMHETSREGNSKAPET

ANLEGGSMIDLER

I 2020 har Forsvaret mottatt anleggsmidler fra Forsvarsmateriell til en verdi av totalt 8,7 milliarder kroner. Dette inkluderer blant annet nye F-35-kampfly, artilleriskyts med tilhørende ammunisjonskjøretøy og feltvogner av typen VW Amarok. Det er inngått avtale knyttet til reservedelspakker til drift av F-35-kampflyene. Det er innbetalt 459 millioner kroner knyttet til avtalen om reservedelspakker i 2020.

Fra Forsvarsbygg er det overført anleggsmidler til en verdi av totalt 66 millioner kroner, blant annet for IKT i bygg og inventar.

Totalt har Forsvaret bokført en verdi av anleggsmidler på 66 milliarder kroner. Forsvarets totale avskrivninger er 5,7 milliarder kroner i 2020. Den totale verdien av anleggsmidler, inkludert immaterielle eiendeler, har økt med 4,5 milliarder kroner i 2020.

VARER OG DRIFTSMATERIELL

I 2020 har Forsvaret fortsett å styrke beholdningen av reservedeler, det er utført omfattende vedlikehold og styrket beredskapen. Beholdningen av varer og driftsmateriell har i 2020 økt med 2 milliarder kroner, hvorav omlag 500 millioner er knyttet til redusert ukurans på ammunisjon. Beholdningen av varer og driftsmidler er bokført til 37,2 milliarder kroner før ukurans og 34,2 milliarder etter ukurans.

VURDERING AV BEVILGNINGSREGNSKAPET

Bevilgningsregnskapet for 2020 gir en oversikt over hvordan Forsvaret har disponert statens verdier, inntekter og utgifter. Forsvaret har hatt god økonomisk kontroll og det er ikke brukt mer enn tildelte bevilgninger. Forsvaret har fulgt opp at bevilgningene er brukt i tråd med Forsvarsdepartementets føringer, innenfor rammen av Stortingets vedtak og forutsetninger.

INNTEKTSFULLMAKT, TILDELING OG BESTILLINGSFULLMAKT

Forsvarets samlede tildeling på utgiftskapitler i 2020 var på 33,4 milliarder kroner. I tillegg har Forsvaret mottatt belastningsfullmakter på totalt 785 millioner kroner. Dermed ble den totale disponible utgiftsrammen for Forsvaret 34,8 milliarder kroner i 2020, inkludert overføringer fra 2019. Forsvaret er delegert bestillingsfullmakter på totalt kroner 9,4 milliarder. Av disse har Forsvaret disponert kroner 6,9 milliarder. Forsvaret hadde i 2020 et inntektskrav på 1,7 milliarder kroner. Totale inntekter er 1,9 milliarder kroner. Forsvaret har et samlet netto mindreforbruk på 494 millioner kroner. Forsvaret har søkt Forsvarsdepartementet om å overføre 492 millioner kroner av mindreforbruket til 2021. Mindreforbruket for 2020 er i hovedsak forpliktete utgifter som forfaller til utbetaling i 2021 og utsatt utbetaling av lønnsoppgjøret for 2019 og 2020.

MELLOMVÆRENDE

Mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2020 totalt 815 millioner kroner og består i hovedsak av gjeld knyttet til skyldig skattetrekk og offentlige avgifter. Oppstillingen av artskontorapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeldsposter mellomværende består av.

REVISJONSORDNING

Riksrevisjonen er ekstern revisor og reviderer regnskapet til Forsvaret. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato. Revisjonsberetningen skal foreligge innen 1. mai 2021.

Eirik Kristoffersen
General
Forsvarssjef
Oslo 9. april 2021

VIRKSOMHETSREGNSKAPET

REGNSKAPSPRINSIPPER

Forsvarets periodiserte årsregnskap avlegges i samsvar med regnskapsrammeverket som er gitt i de statlige regnskapsstandardene (SRS), og ordinær rapportering etter kontantprinsippet. Forsvaret har fått unntak fra SRS 17 *Anleggsmidler*, punkt 4, for å benytte en beløpsgrense på 100 000 kroner i stedet for 30 000 kroner ved balanseføring av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.

TRANSAKSJONSBASERTE INNTEKTER

Inntekt blir resultatført når den er opptjent. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet. Salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

INNTEKTER FRA BEVILGNINGER OG INNTEKT FRA TILSKUDD OG OVERFØRINGER

Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer blir resultatført i den perioden Forsvaret har utført de aktivitetene inntektene skal finansiere. Dette gjelder den perioden kostnadene påløper (motsatt sammenstilling). Prinsippet om motsatt sammenstilling benyttes også ved årets slutt, jf. SRS 10.

KOSTNADER

Utgifter som gjelder transaksjonsbaserte inntekter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt.

Utgifter som finansieres med inntekt fra bevilgning og inntekt fra tilskudd og overføringer, kostnadsføres i takt med at aktivitetene utføres.

PENSJONER

SRS 25 *Ytelser til ansatte* legger til grunn en forenklet regnskapsmessig tilnærming til pensjoner. Det er følgelig ikke gjort beregning eller avsetning for eventuell over- eller underdekning som tilsvarende Norsk regnskapsstandard (NRS) 6 i pensjonsordningen. Årets pensjonskostnad tilsvarende derfor årlig premiebeløp til Statens pensjonskasse (SPK).

KLASSIFISERING OG VURDERING AV IMMATERIELLE EIENDELER OG VARIGE DRIFTSMIDLER

Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er vurdert til anskaffelseskost. De avskrives over driftsmiddelets forventede levetid. Dersom virkelig verdi er lavere enn balanseført verdi, skal verdien nedskrives ved bruksendring. Anleggsmidler er balanseført til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger.

DEKOMPONERING

Prinsippet for dekomponering følger av SRS 17 punkt 28. Dekomponering skal vurderes for store anleggsmidler som består av flere komponenter med ulik utnyttbar levetid. Hver del av driftsmidlet, med en anskaffelseskost som er vesentlig i forhold til den totale anskaffelseskosten, skal balanseføres separat. Deler som antas å ha lik utnyttbar levetid kan slås sammen. Forsvaret definerer store anleggsmidler på følgende måte: anleggsmiddelet må ha en anskaffelsesverdi på over 300 millioner kroner, anleggsmiddelet må bestå av flere komponenter med ulik utnyttbar levetid, og komponentene må ha en verdi på mer enn 20 prosent av den totale anskaffelsen. Anlegget skal dekomponeres dersom alle kriteriene er oppfylt.

OPERASJONELLE LEIEAVTALER

Forsvaret benytter forenklet metode for klassifisering av leieavtaler, jf. SRS 13 punkt 7. Alle Forsvarets leieavtaler klassifiseres som operasjonelle.

FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER

Finansielle anleggsmidler verdsettes til anskaffelseskost fratrukket forventede tap.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV OMLØPSMIDLER OG KORTSIKTIG GJELD

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler eller langsiktig gjeld.

Omløpsmidler, utover varer og driftsmateriell, vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

BEHOLDNING AV VARER OG DRIFTSMATERIELL

Forsvarets beholdninger består i hovedsak av driftsmateriell. Beholdningene blir verdsatt i henhold til prinsippet om veid gjennomsnitt.

Beholdninger av varer og driftsmateriell kostnadsføres gjennom avgangsføring fra lager, gjennom enten forbruk, kassasjon eller avhending. Beholdninger som er kassable, beholdninger på artikler som er under utfasing eller ferdig utfaset, defineres som ukurante. Reparerbare beholdninger defineres som delvis ukurante gjennom en sjablonmessig tilnærming. Forsvarets avsetning for ukurans i balansen tilsvare bokført verdi av ukurante beholdninger.

Forsvaret har et betydelig omfang av reservedeler, eksempelvis motorer og girkasser. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) har godkjent at reservedeler i Forsvaret klassifiseres som omløpsmidler innenfor rammen av SRS 12, Beholdninger av varer og driftsmateriell, når praktiske forhold tilsier dette. Forsvaret har valgt å aktivere gjenvinnbare reservedeler som anleggsmidler når disse har en kostpris på over en million kroner. Dette er avklart med regelverksforvalter og gjennom interne vurderinger knyttet til økonomi og logistikk. Gjenvinnbare reservedeler med en kostpris på under en million kroner, klassifiseres som varer og driftsmateriell.

KUNDEFORDRINGER OG ANDRE FORDRINGER

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Kundefordringer og andre fordringer i utenlandsk valuta verdsettes til valutakurs på balansedagen.

TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER

Overføringer av anleggsmidler og beholdninger til Forsvaret fra Forsvarsmateriell og Forsvarsbygg

Overføringer mellom etatene gjøres uten økonomisk vederlag. Anskaffelseskost ved balanseføring er den samme som avgivende parts anskaffelseskost.

Overføring av anleggsmidler og beholdninger i forbindelse med utfasing

Før overføring nedskrives beholdningene av varer og driftsmateriell og anleggsmidler til kroner 0,-. Overføringen mellom etatene gjøres uten økonomisk vederlag.

Etterretningstjenesten

Etterretningstjenesten er en virksomhet med spesielle krav til skjerming. Forvaltningen følger derfor eget regelverk med hjemmel fra Stortinget. Regnskapet til Etterretningstjenesten er innarbeidet i Forsvarets regnskap på overordnet nivå.

VALUTA

Pengeposter, fordringer og gjeld i utenlandsk valuta er i balansen omregnet til balansedagens kurs.

AVSETNING FOR USIKRE FORPLIKTELSE

Forsvaret vurderer om forpliktelser skal avsettes i regnskapet i henhold til SRS 19 *Usikre forpliktelser og betingede eiendeler*. Ved sannsynlighetsovervekt avsetter Forsvaret forpliktelsen dersom den kan estimeres pålitelig.

STATENS KAPITAL

Statens kapital består av virksomhetskaper og avregnet med statskassen.

Avregninger

For Forsvaret er nettobeløpet av alle balanseposter finansiert av avregnet med statskassen. Forsvaret viser ikke konsernkontoene i Norges Bank som bankinnskudd. Konsernkontoene inngår i avregnet med statskassen.

STATLIGE RAMMEBETINGELSER

Selvassurandørprinsippet

Staten opererer som selvassurandør. Det er derfor ikke poster i regnskapet som viser alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser.

Statens konsernkontoordning

Statlige virksomheter omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle innbetalinger og utbetalinger daglig gjøres opp mot virksomhetens oppgjørskontoer i Norges Bank.

Forsvaret tilføres ikke likvider gjennom året. Forsvaret har en trekkrettighet på en konsernkonto. Ved hvert nytt regnskapsår nullstilles saldoene på oppgjørskontoene i Norges Bank.

RESULTATREGNSKAP FOR FORSVARET

Tall i tusen kroner	Note	2020	2019
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1	36 063 408	36 761 943
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	91 756	79 047
Salgs- og leieinntekter	1	1 744 808	1 912 152
Andre driftsinntekter	1	16 992	227 279
Avsetning av ikke fakturerte inntekter	1	19 897	-360 320
Sum driftsinntekter		37 936 861	38 620 102
Driftskostnader			
Varekostnader		225 915	405 152
Lønnskostnader	2	17 118 991	15 786 645
Avskrivninger på varige driftsmidler	3,4	5 499 828	4 961 608
Nedskrivning av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	3,4	147 236	360 110
Andre driftskostnader	5	14 846 796	17 111 401
Sum driftskostnader		37 838 765	38 624 915
Driftsresultat		98 096	-4 813
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6	-49 582	234 672
Finanskostnader	6	48 514	229 858
Sum finansinntekter og finanskostnader		-98 096	4 813
Resultat av periodens aktiviteter		0	0
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Avgifter og gebyrer direkte til statskassen	8	11 586	12 776
Avregning med statskassen innkrevingsvirksomhet		11 586	12 776
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd til andre	9	31 620	32 374
Avregning med statskassen tilskuddsforvaltning		31 620	32 374
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		0	0

BALANSE FOR FORSVARET, EIENDELER

Tall i tusen kroner	Note	31.12.2020	31.12.2019
EIENDELER			
<i>A. Anleggsmidler</i>			
I Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	3	6 263	162 740
Andre rettigheter	3	1 306 496	897 946
Sum immaterielle eiendeler		1 312 759	1 060 687
II Varige driftsmidler			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	4	45 372	4 751
Maskiner og transportmidler	4	9 763 631	9 343 219
Fartøy og Fly	4	42 358 414	40 122 569
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4	12 449 366	10 927 106
Infrastruktureiendeler	4	7 638	8 131
Sum varige driftsmidler		64 624 422	60 405 775
Sum anleggsmidler		65 937 181	61 466 462
<i>B. Omløpsmidler</i>			
I Beholdninger			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	10	34 119 666	32 066 022
Sum beholdninger		34 119 666	32 066 022
II Fordringer			
Kundefordringer	11	76 713	182 992
Opptjente, ikke fakturerte inntekter		57 555	28 770
Andre fordringer	12	2 745 195	2 223 197
Sum fordringer		2 879 463	2 434 959
III Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd, kontanter og lignende	13	20 219	10 470
Sum bankinnskudd, kontanter og lignende		20 219	10 470
Sum omløpsmidler		37 019 348	34 511 451
Sum eiendeler		102 956 529	95 977 913

BALANSE FOR FORSVARET, STATENS KAPITAL OG GJELD

Tall i tusen kroner	Note	31.12.2020	31.12.2019
STATENS KAPITAL OG GJELD			
<i>C. Statens kapital</i>			
II Avregnet med statskassen			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)	7	97 662 311	91 503 203
Sum avregninger og finansiering av beholdninger		97 662 311	91 503 203
Sum statens kapital		97 662 311	91 503 203
<i>D. Gjeld</i>			
II Annen langsiktig gjeld			
Øvrig langsiktig gjeld	14	1 375 774	873 175
Sum annen langsiktig gjeld		1 375 774	873 175
III Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		361 316	364 642
Skyldig skattetrekk	15	646 200	634 133
Skyldige offentlige avgifter	16	347 354	353 602
Avsatte feriepenger		1 365 627	1 274 281
Mottatt forskuddsbetaling		24 903	19 356
Annen kortsiktig gjeld	17	1 173 044	955 520
Sum kortsiktig gjeld		3 918 443	3 601 534
Sum gjeld		5 294 217	4 474 709
Sum statens kapital og gjeld		102 956 529	95 977 913

NOTER TIL VIRKSOMHETSREGNSKAPET

NOTE 1: DRIFTSINNETEKTER

Tall i tusen kroner	2020	2019
Inntekt fra bevilgninger		
Inntekt fra bevilgning fra overordnet departement	36 063 408	36 761 943
Inntekt fra bevilgninger	36 063 408	36 761 943
Inntekt fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd fra NATO	45 843	82 403
Tilskudd fra Norges forskningsråd	639	0
Tilskudd fra andre statlige virksomheter	12 863	10 428
Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	0	712
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	1 763	336
Tilskudd fra FN	16 193	20 937
Andre tilskudd og overføringer	14 455	8 707
Sum inntekt fra tilskudd og overføringer	91 756	123 523
Salgs- og leieinntekter		
Salgsinntekter	1 619 338	1 736 568
Leieinntekt	125 470	131 109
Sum salgs- og leieinntekter	1 744 808	1 867 676
Andre driftsinntekter		
Gevinst ved avgang anleggsmidler	700	486
Royalties	78	15
Andre driftsinntekter*	16 215	226 778
Sum andre driftsinntekter	16 992	227 279
Opptjente ikke fakturert driftsinntekt		
Avsetning av ikke fakturerte inntekter*	19 897	-360 320
Sum Opptjente ikke fakturert driftsinntekt	19 897	-360 320
Sum driftsinntekter	37 936 861	38 620 102

*Endring i avsetning for ikke fakturerte inntekter skyldes avsetning i forbindelse med øvelsen Trident Juncture 2018. I år 2018 ble det avsatt totalt 405 millioner kroner, i 2019 ble det reversert 384 millioner kroner av denne avsetningen da salgene ble fakturert. Fakturering ble bokført mot riktig inntektskontroll, særlig andre driftsinntekter.

NOTE 2: LØNNSKOSTNADER

Tall i tusen kroner	2020	2019
Lønn fast ansatte	8 365 891	8 033 341
Variable tillegg	2 559 628	2 252 979
Overtid	260 975	369 774
Annen lønn	203 319	192 431
Bonusavtaler **	495 441	72 359
Avgang stimulerende tiltak	18 624	-6 790
Feriepenger	1 301 898	1 244 349
Arbeidsgiveravgift	1 585 342	1 410 789
Pensjonskostnader*	1 048 333	1 007 099
Sykepenger, refusjoner og tilskudd (-)	349 778	280 241
Godtgjørelse til vernepliktige	1 063 775	970 243
Andre ytelser	565 543	520 313
Sum lønnskostnader	17 118 991	15 786 645
Antall utførte årsverk***	20 638	
Antall avtalte årsverk	15 977	16 009

* Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret.

Premiesats for 2020 er 12%. Premiesats for 2019 var 12%.

** Estimater knyttet til ordningen med bonus T35 ble endret i 2020, jmfør leders kommentarer. Endringen av estimatet medførte en økt kostnad med 499 millioner kroner. Sum lønnskostnader hadde vært 499 millioner kroner lavere justert for endring av estimatet.

*** For flere detaljer om årsverkstall se kapittel 2.

NOTE 3: IMMATERIELLE EIENDELER

Tall i tusen kroner	Programvare og lignende rettigheter	Andre rettigheter	Sum
Anskaffelseskost 01.01.2020	782 309	1 398 753	2 181 062
Tilgang i 2020	-	-	-
Avgang anskaffelseskost i 2020 (-)	-	-	-
Tilgang overførte anleggsmidler fra Forsvarsmateriell i 2020*	5 421	459 486	464 907
Anskaffelseskost 31.12.2020	787 730	1 858 239	2 645 969
Akkumulerte nedskrivninger 01.01.2020	-	-	-
Nedskrivninger i 2020 *)	5 241	-	5 241
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2020	619 568	500 807	1 120 375
Ordinære avskrivninger i 2020	156 658	50 936	207 594
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2020 (-)	-	-	-
Balanseført verdi 31.12.2020	6 263	1 306 496	1 312 759
Avskrivningssatser (levetid) lineær avskrivning	5 år	5 år	

* Oversikt over overførte materiell fra Forsvarsmateriell.

Forskudd på reservedelspakker til F-35***	459 486
Spillbaserte prosedyretrenerne	5 421
Sum immaterielle eiendeler	464 907

**Spillbarheten prosedyretrenerne har vært i bruk i Forsvaret siden 2015, men ikke bokført i anleggsregnskapet før i 2020. Akkumulert avskrivning fra 2015 til 2019 bokføres som nedskrivning.

*** Reservedelspakker til F-35 avskrives når våpensystemet skal utfases og beholdninger i den felles reservedelspoolen reduseres.

Forsvarsmateriell har fått innvilget unntak fra kravene i SRS 3 *Prinsippendringer, estimatendring og korrigering av feil*, pkt. 16 – 18, samt SRS 12 *Beholdninger av varer og driftsmateriell* pkt. 6. Forsvarsmateriell har ikke lagt til arbeidstimer for innkjøpt materiell i perioden 2016 til og med 2019. Grunnet nevnte unntake vil dette heller ikke bli gjort. Manglende registrering av arbeidstimer på investeringene har medført at Forsvaret har aktivert verdien av enkelte anleggsmidler for lavt i balanse. Det har igjen resultert i at Forsvaret har for lave avskrivninger på de samme anleggsmidlene i tilhørende periode.

Andre rettigheter

I gruppen andre rettigheter inngår blant annet rettigheten til reservedeler for F-35. Avskrivning for denne rettigheten vil starte når partnerskapene for F-35 vedtar en nedtrapping av beholdningen av reservedeler. Dette forventes i slutten av våpensystemets levetid.

NOTE 4: VARIGE DRIFTSMIDLER

Tall i tusen kroner	Tomter bygninger og annen fast eiendom	Maskiner og transportmidler	Fartøy og Fly	Våpensystem, ammunisjon, inventar og driftsløsøre	Infrastruktur-eiendeler	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost 01.01.2020	5 268	22 224 556	118 918 253	33 028 110	9 856	174 186 043
Avsatt tilgang fra tidligere år	0	208 152	394 916	266 654	0	869 722
Tilgang i 2020	40 951	87 591	66 005	466 260	0	660 807
Avsetning tilgang i 2020	0	224 093	-48 080	107 383	0	283 396
Avgang anskaffelseskost (-)	0	-89 781	-13 016	-25 712	0	-128 509
Tilgang overførte anleggsmidler fra Forsvarsbygg	0	0	0	65 754	0	65 754
Tilgang overførte anleggsmidler fra Forsvarsmateriell*)	0	612 626	5 367 746	2 680 980	0	8 661 352
Anskaffelseskost 31.12.2020	46 219	23 267 236	124 685 825	36 589 428	9 856	184 598 563
Akkumulerte nedskrivninger 1.1	0	0	0	0	0	0
Avsatt bokført nedskrivning 1.1	0	0	119 135	0	0	119 135
Avsatt nedskrivning i 1.1.2020	0	12 646	228 329	0	0	240 975
Nedskrivninger i 2020	0	4 175	93 241	137 279	0	234 695
Avsatt nedskrivning i 2020	0	-11 615	-81 085	0	0	-92 700
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2020	518	12 881 337	78 676 550	22 390 246	1 725	113 950 375
Avsatt akkumulert avskrivninger tidligere år	0	0	0	236 389	0	236 389
Akkumulerte avsatte avskrivninger 1.01.2020	0	17 354	83 294	2 468	0	103 116
Ordinære avskrivninger i 2020	329	684 459	3 217 465	1 385 879	493	5 288 625
Avsetning ordinær avskrivning	0	-4 757	1 128	7 238	0	3 609
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2020(-)	0	-79 994	-10 645	-19 438	0	-110 077
Balanseført verdi 31.12.2020	45 372	9 763 631	42 358 414	12 449 366	7 638	64 624 422
Avskrivningssatser (levetid), lineær avskrivning	10-50 år	10-30 år	10-40 år	5-10 år	20 år	

Dekomponering blir vurdert i henhold til fastlagt presisering av statlig regnskapsstandard 17 (SRS 17). Jf. SRS 17 skal dekomponering vurderes for store anleggsmidler som består av flere komponenter med ulik utnyttbar levetid.

Forsvaret har valgt å definere store anleggsmidler på følgende måte:

- Anleggsmiddelet må ha en anskaffelsesverdi på over 300 millioner kroner.
- Anleggsmiddelet må bestå av flere komponenter med ulik utnyttbar levetid.
- Komponentene må ha en verdi på mer enn 20 prosent av den totale anskaffelsen.

Anlegget skal dekomponeres dersom alle kriteriene er oppfylt. Se for øvrig note 10 knyttet til avgrensning mellom anleggsmidler og beholdninger av varer og driftsmateriell.

Forsvarsmateriell har fått innvilget unntak fra kravene i SRS 3 *Prinsippendringer, estimatendring og korrigerende av feil*, pkt. 16 – 18, samt SRS 12 *Beholdninger av varer og driftsmateriell* pkt. 6. Forsvarsmateriell har ikke lagt til arbeidstimer for innkjøpt materiell i perioden 2016 til og med 2019. Grunnet nevnte unntak vil dette heller ikke bli gjort. Manglende registrering av arbeidstimer på investeringene har medført at Forsvaret har aktivert verdien av enkelte anleggsmidler for lavt i balanse. Det har igjen resultert i at Forsvaret har for lave avskrivninger på de samme anleggsmidlene i tilhørende periode.

Overført materiell fra Forsvarsmateriell	Beløp
Taktisk plattform	186 035
Kryptoenhet	186 715
Feltvogner	301 052
Artilleriskyts og ammunisjonskjøretøy	1 668 192
Oppgradering radar	166 261
F-35	4 784 602
Reservedeler og utstyr til NH90	211 131
Andre overføringer	1 157 365
Sum overføringer fra Forsvarsmateriell	8 661 352

NOTE 5: ANDRE DRIFTSKOSTNADER

Tall i tusen kroner	2020	2019
Husleie	1 535 290	1 476 047
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	143 155	123 512
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	1 460 711	1 441 528
Leie av maskiner, inventar og lignende	771 941	659 724
Mindre utstyrsanskaffelser	299 168	251 614
Teknisk materiell	673 568	638 568
Forbruksmateriell	483 760	620 865
Ammunisjon*	-12 899	791 685
Proviant	507 156	501 075
Arbeidsklær	135 876	956 567
Drivstoff	608 249	634 840
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	1 651 316	1 787 934
Kjøp av konsulenttenester	531 576	431 086
Kjøp av andre fremmede tenester	1 977 634	2 584 302
Reiser og diett	679 673	1 031 160
Tap og lignende	16 971	-3 829
Erstatninger og skader	20 129	42 807
E-Tjenesten	2 838 367	2 613 668
Øvrige driftskostnader	525 154	528 246
Sum andre driftskostnader	14 846 796	17 111 401

*Forsvaret har i 2020 reklassifisert enkelte ammunisjonstyper fra ukurante til kurante. Dette har medført redusert avsetning for ukurans med 500 millioner kroner. Endringen har redusert Forsvarets ammunisjonskostnader tilsvarende. Se også ledelseskomentarer til årsregnskapet.

Tilleggsinformasjon om operasjonelle leieavtaler

Gjenværende varighet	Type eiendel					Sum
	Programvare og lignende rettigheter	Tomter, bygninger og annen fast eiendom**	Fartøy og fly	Maskiner og transportmidler	Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	
Varighet inntil 1 år	70 754			64 736		135 490
Varighet 1-5 år	151 251		281 425	135 573	703	568 952
Varighet over 5 år		1 516 969				1 516 969
Kostnadsført leiebetaling for perioden	222 005	1 516 969	281 425	200 309	703	2 221 410

** Kostnaden gjelder leieavtaler med Forsvarsbygg. Disse er uten fastsatt varighet og følger gitte retningslinjer ved oppsigelse. De er dermed plassert i kategorien for varighet over 5 år. I tillegg har Forsvaret 325 millioner kroner i leiekostnader fordelt på 400 leverandører. Dette gjelder i stor grad leie av enkeltboliger med løpende avtaler der bindingstiden kan ha utløpt. Disse er holdt utenfor tabellen.

NOTE 6: FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER

Tall i tusen kroner	2020	2019
Finansinntekter		
Renteinntekt		
Valutagevinst (agio)*	-49 582	234 672
Annen finansinntekt	0	0
Sum finansinntekter	-49 582	234 672
Finanskostnader		
Rentekostnad	1 761	1 840
Valutatap (disagio)	46 357	227 410
Annen finanskostnad	397	608
Sum finanskostnader	48 514	229 858

*Forsvaret endret i 2020 metoden for å justere valuta knyttet til forskudd i utenlandsk valuta. Tilbakeføringen av avsetningen på justering av valuta på forskudd fra 2019 har medført negativ valutagevinst i 2020.

NOTE 7: SAMMENHENG MELLOM AVREGNET MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

A) Avregnet med statskassen

Tall i tusen kroner	31.12.2020	31.12.2019	Endring
Immaterielle eiendeler, varige driftsmidler og finansiering av disse			
Immaterielle eiendeler	1 312 759	1 060 687	252 072
Varige driftsmidler	64 624 422	60 405 775	4 218 647
Sum	65 937 181	61 466 462	4 470 719
Finansielle anleggsmidler			
Andre fordringer	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	34 119 666	32 066 022	2 053 643
Kundefordringer	76 713	182 992	-106 279
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	57 555	28 770	28 785
Andre fordringer	2 745 195	2 223 197	521 998
Bankinnskudd, kontanter og lignende	20 219	10 470	9 749
Sum	37 019 348	34 511 451	2 507 897
Langsiktige forpliktelser og gjeld			
Avsetninger langsiktige forpliktelser	0	0	0
Øvrig langsiktig gjeld	1 375 774	873 175	-502 599
Sum	1 375 774	873 175	-502 599
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	361 316	364 642	3 327
Skyldig skattetrekk	646 200	634 133	-12 067
Skyldige offentlige avgifter	347 354	353 602	6 248
Avsatte feriepenger	1 365 627	1 274 281	-91 346
Mottatt forskuddsbetaling	24 903	19 356	-5 547
Annen kortsiktig gjeld	1 173 044	955 520	-217 524
Sum	3 918 443	3 601 534	-316 909
Avregnet med statskassen*	97 662 311	91 503 203	6 159 108

Avstemming av endring i avregnet med statskassen (kongruensavvik)

Konsernkonto utbetaling	-35 734 841
Konsernkonto innbetaling	3 561 395
<hr/>	
Netto trekk konsernkonto	-32 173 446
- Innbetaling innkrevingsvirksomhet og andre overføringer (1997)	-11 586
+ Utbetaling tilskuddsforvaltning og andre overføringer (1998)	31 620
+ Inntektsført fra bevilgning (1991 og 1992)	36 063 408
- Gruppeliv/arbeidsgiveravgift (1985 og 1986)	-1 624 129
+ Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (1987)	1 717 861
- Avregninger mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell, Forsvarsbygg og E-tjenesten (1995)	-10 161 127
Korrigerings av avsetning for feriepengene (1993)	-1 708
Andre avstemmingsposter (endring 1990 og endring finansiering av anleggsmidler, beholdninger og forskudd)	0
Forskjell mellom resultatført og netto trekk på konsernkonto	-6 159 108
Resultat av periodens aktiviteter før avregning med statskassen	0
Sum endring i avregnet med statskassen*	-6 159 108
<hr/>	

*Sum endring i avregnet med statskassen skal stemme med sum i endringskolonnen ovenfor.

B) Forskjellen mellom avregnet med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2020	31.12.2020	
Tall i tusen kroner	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Immaterielle eiendeler, varige driftsmidler og finansiering av disse			
Immaterielle eiendeler	1 312 759	0	1 312 759
Varige driftsmidler	64 624 422	0	64 624 422
	65 937 181	0	65 937 181
Finansielle anleggsmidler			
Andre fordringer	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	34 119 666	0	34 119 666
Kundefordringer	76 713	0	76 713
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	57 555	0	57 555
Andre fordringer	2 745 195	-13 642	2 758 837
Bankinnskudd, kontanter og lignende	20 219	20 271	-52
Sum	37 019 348	6 629	37 012 719
Langsiktige forpliktelser og gjeld			
Øvrig langsiktig gjeld	1 375 774	0	1 375 774
Sum	1 375 774	0	1 375 774
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	361 316	0	361 316
Skyldig skattetrekk	646 200	645 799	401
Skyldige offentlige avgifter	347 354	150 089	197 266
Avsatte feriepenger	1 365 627	0	1 365 627
Mottatt forskuddsbetaling	24 903	0	24 903
Annen kortsiktig gjeld	1 173 044	25 765	1 147 280
Sum	3 918 443	821 652	3 096 791
Sum	97 662 311	-815 023	98 477 335

Mellomværende med statskassen består av kortsiktige fordringer og gjeld som etter økonomiregverket er rapportert til statsregnskapet (S-rapport). Avregnet med statskassen viser finansieringen av virksomhetens netto omløpsmidler. Netto omløpsmidler består av kortsiktige eiendeler som beholdninger og kundefordringer, redusert for kortsiktig gjeld som leverandørgjeld og skyldige skatter og avgifter. Dersom virksomheten har finansielle anleggsmidler eller langsiktige forpliktelser inngår disse i beregningen av avregnet med statskassen.

NOTE 8: INNKREVINGSVIRKSOMHET OG ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN

<i>Tall i tusen kroner</i>	2020	2019
Renteinntekter*	3 839	4 254
Bøter	912	542
Andre inntekter	6 835	7 980
Sum avgifter og gebyrer direkte til statskassen	11 586	12 776

* Renteinntekter er i sin helhet knyttet til forskuddsbetalinger innenfor FMS ordningen. Renter er fordelt mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell i henhold til eierskapet til de respektive casene.

NOTE 9: TILSKUDDSFORVALTNING OG ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN

<i>Tall i tusen kroner</i>	2020	2019
Tilskudd til finansielle foretak	0	0
Tilskudd til ideelle organisasjoner	25 415	24 177
Tilskudd til utlandet	6 205	8 197
Sum utbetalinger av tilskudd til andre	31 620	32 374

NOTE 10: BEHOLDNINGER AV VARER OG DRIFTSMATERIELL

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Lager Proviant	33 986	36 625
Lager teknisk materiell	16 170 696	15 588 366
Lager sanitetsforbruksmateriell	293 778	189 920
Lager forbruksmateriell	2 343 523	2 166 036
Lager datamaskiner	16 630	9 617
Lager arbeidsklær	4 431 135	4 098 538
Lager verktøy	1 338 229	1 318 384
Lager ammunisjon	12 376 161	12 305 999
Lager drivstoff	477 055	610 371
Andre beholdninger og avsetninger *	-319 648	-125 014
Sum anskaffelseskost	37 161 545	36 198 843
Ukurans		
Ukurans i innkjøpte varer (ferdigvarer)**	-3 041 880	-4 132 821
Sum ukurans	-3 041 880	-4 132 821
Sum beholdning av varer og driftsmateriell	34 119 666	32 066 022

Forsvaret har et betydelig antall gjenvinnbare reservedeler. Eksempler på gjenvinnbare reservedeler er motorer og girskasser. Direktoratet for økonomistyring (DFØ) har godkjent at reservedeler i Forsvaret klassifiseres som omløpsmidler innenfor rammen av SRS 12 Beholdninger av varer og driftsmateriell når praktiske forhold tilsier dette.

Forsvaret har på bakgrunn av denne avklaringen med regelverksforvalter, DFØ og interne vurderinger knyttet til økonomi og logistikk, valgt å aktivere gjenvinnbare reservedeler med en kostpris over en million kroner som anleggs-midler. Gjenvinnbare reservedeler med en kostpris under en million kroner er klassifisert som varer og driftsmateriell.

Personlig bekledning og utrustning (PBU) er utstyr som personellet er utrustet med for å utføre gjøremål. Forventet levetid på dette materiellet varierer da det er en sammensetning av forbruksartikler og returpliktig materiell. Returpliktig PBU forventes å være gjenbrukbart ut over ett år. Forsvaret har valgt å klassifisere all PBU som omløpsmidler, uavhengig av forventet levetid.

* Negativ verdi for notelinjen andre beholdninger skyldes i hovedsak 2 forhold:

1. Beholdning er redusert for prosjektbeholdning som tilhører Forsvarsmateriell, men som ligger på Forsvarets lager

2. Det er gjort en avsetning på anlegg for lagerført materiell knyttet til Radiolinjestasjoner. Avsetningen reduserer lagerbeholdningen.

** Forsvaret har i 2020 reklassifisert enkelte ammunisjonstyper fra ukurante til kurante. Dette har medført redusert avsetning for ukurans med 500 millioner kroner. Endringen har redusert Forsvarets ammunisjonskostnader tilsvarende. Se også ledelseskomentarer til årsregnskapet.

NOTE 11: KUNDEFORDRINGER

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Kundefordringer til pålydende	77 765	185 006
Avsatt til forventet tap (-)	1 053	2 014
Sum kundefordringer	76 713	182 992

NOTE 12: ANDRE KORTSIKTIGE FORDRINGER

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Forskuddsbetalt lønn	2 300	3 758
Reiseforskudd	5 103	11 598
Personallån	52 263	60 799
Andre fordringer på ansatte	3 138	4 557
Mellomværende med NAV (-)	5 972	3 906
Forskuddsbetalte kostnader	93 086	113 061
Mellomværende med E-tjenesten (-)	9 718	30 181
Forskudd til FMS og NSPA*	1 861 887	1 610 182
Andre forskudd	733 912	389 498
Depositum husleie	2 139	1 696
Refusjon mva og avgifter	8 257	63 834
Avsetning til tap på krav (-)	1 200	1 700
Sum andre kortsiktige fordringer	2 745 195	2 223 197

* Romertallsvedtak IX *Tidspunkt for belastning av utgiftsbevilgninger*: «Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2020 kan belaste utgiftsbevilgninger for bestillinger gjennom NSPA (*NATO Support and Procurement Agency*), andre internasjonale organisasjoner eller andre lands myndigheter fra det tidspunkt materiell blir bestilt, selv om levering først skjer senere i budsjettåret eller i et etterfølgende budsjettår.»

Det er bokført et estimat knyttet til manglende varemottak på leveranser på forskudd til leverandører. Det er hovedsakelig knyttet til beholdninger av varer og driftsmateriell.

NOTE 13: BANKINNSKUDD, KONTANTER OG LIGNENDE

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Håndkasser utenlandsk valuta	19 557	9 913
Øvrige bankkontoer	591	467
Kontantbeholdninger	72	89
Sum bankinnskudd, kontanter og lignende	20 219	10 470

NOTE 14: ANNEN LANGSIKTIG GJELD

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Bonus T-35*	1 220 722	686 550
Sluttpakker	155 052	186 626
Sum øvrig langsiktig gjeld	1 375 774	873 175

*Annen langsiktig gjeld omfatter sluttavtaler for avdelingsbefal og en avsetning knyttet til bonusordning for militært personell. Beløpene inkluderer beregnet arbeidsgiveravgift. Det er i 2020 innført en endret ordning knyttet til bonus på T-35. Det vises til Ledelses kommentarer for informasjon. I forbindelse med ny bonusordning ble estimatet for gammel ordning gjennomgått. Endring i estimatet økte avsetningen knyttet til fremtidige forpliktelser med omlag 500 millioner. Tallene for 2019 er ikke omarbeidet.

NOTE 15: SKYLDIG SKATTETREKK

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Skattetrekk	645 799	633 740
Andre trekk	401	393
Sum skyldig skattetrekk og andre trekk	646 200	634 133

NOTE 16: SKYLDIGE OFFENTLIGE AVGIFTER

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Skyldig mva og andre avgifter	162 684	177 432
Påløpt arbeidsgiveravgift	184 671	176 170
Sum skyldig offentlige avgifter	347 354	353 602

NOTE 17: ANNEN KORTSIKTIG GJELD

<i>Tall i tusen kroner</i>	31.12.2020	31.12.2019
Påløpte kostnader	111 011	103 433
Midlertidig leverandørgjeld*	346 439	394 090
Skyldig lønn**	626 927	454 264
Avsetning av forpliktelse	0	3 092
Annen kortsiktig gjeld	88 667	641
Sum annen kortsiktig gjeld	1 173 044	955 520

* Midlertidig leverandørgjeld

Det blir produsert en proforma inngående faktura ved registrering av varemottak der faktura ikke er mottatt fra leverandør. Dette blir bokført som midlertidig leverandørgjeld.

**Det er avsatt 272 millioner kroner til ikke utbetalt lønnsoppgjør for 2019.

NOTE 18: USIKRE FORPLIKTELSER OG BETINGEDE EIENDELER

Forsvaret har ikke foretatt avsetninger for fremtidige skrotnings-, fjernings- og miljøutgifter. I gjeldende forretningsmodell i sektoren er det Forsvarsbygg og Forsvarsmateriell som har ansvar for avvikling av materiell og fast eiendom, og som dermed har forpliktelsene knyttet til dette.

ÅRSREGNSKAP ETTER KONTANTPRINSIPPET

REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet for Forsvaret er utarbeidet og avlagt etter retningslinjene som er fastsatt i *Bestemmelser om økonomistyring i staten* (bestemmelsene). Årsregnskapet er utarbeidet i henhold til krav i bestemmelsens punkt 3.4.1, bestemmelser i R-115 av november 2019, og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Forsvarsdepartementet.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsens punkt 3.4.2, de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- regnskapet følger kalenderåret
- regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- utgifter og inntekter er ført med bruttobeløp i regnskapet
- regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingen av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert ulikt. Prinsippene er i henhold til kravene i *Bestemmelser om økonomistyring i staten*, punkt 3.5, om rapportering til statsregnskapet. Sumlinjen *Netto rapportert til bevilgningsregnskapet* er lik i begge oppstillingene.

Forsvaret er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank, i henhold til punkt 3.7 i bestemmelsen. Forsvaret er en bruttobudsjettert virksomhet. Det blir ikke tilført likvider gjennom året, men Forsvaret har trekkrettigheter på en konsernkonto. Saldoen på oppgjørskontoene nullstilles ved årsslutt og overgangen til et nytt år.

HORIZONTAL SAMHANDEL

Forsvarets logistikkorganisasjon kjøper inn og lagerfører nødvendige beholdninger av varer og driftsmateriell i Forsvaret. Bevilgningene for forbruk av dette materiellet - i likhet med materiell anskaffet direkte fra ekstern leverandør - blir tildelt brukerne. Dette danner grunnlaget for dagens regnskapsføring av horisontal samhandel, hvor bruker blir belastet for forbruket, og Forsvarets logistikkorganisasjon får en tilsvarende utgiftsreduksjon. Godskrivingen gir Forsvarets logistikkorganisasjon finansiering for re-anskaffelse av nytt materiell. For at horisontal samhandel skal understøtte effektiv ressursutnyttelse i Forsvaret, må Forsvarets logistikkorganisasjon drive effektiv lagerstyring. Riktig materiell må

handles inn til riktig tid, med riktig kvantum og kvalitet, og til lavest mulig enhetspris. Forsvarets logistikkorganisasjon må følgelig utnytte skalafordelene som ligger i anskaffelse av større partier. Behovet for effektiv lagerstyring kan dermed potensielt medføre en ubalanse mellom hva en gitt kunde har forbrukt av materiell fra lager gjennom året, og hva som er re-anskaffet av materiell til samme kunde.

Forsvaret henviser til St.meld. nr. 10 (2005–2006) *Om økonomisk styring i Forsvaret*. Her fremkommer det av kapittel 6, *Gjennomgang av horisontal samhandel*:

Horisontal samhandel praktiseres i forsvarssektoren for å øke aktørenes kostnadsbevissthet og derigjennom sikre mest mulig rasjonell drift. (...) Horisontal samhandel foregår også mellom Forsvarets logistikkorganisasjon og øvrige deler av Forsvarets militære organisasjon. Forsvarets logistikkorganisasjon forvalter bl.a. alt militært materiell i Forsvarets militære organisasjon på vegne av forsvarssjefen. De øvrige delene av Forsvarets militære organisasjon betaler Forsvarets logistikkorganisasjon for vedlikeholdstjenester, forsyninger og uttak av materiell. (...) Horisontal samhandel må ses som et av Forsvarets verktøy for å styre virksomheten til å bruke ressursene effektivt, jf. Bestemmelser om økonomistyring i Staten.

Horisontal samhandel er også omtalt i Prop. 1 S (2003–2004) og (2008–2009).

BEVILGNINGSRAPPORTERINGEN

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Forsvaret har rapportert til statsregnskapet. Regnskapstallene stilles opp etter de kapitlene og postene som Forsvaret har fullmakt til å disponere i bevilgningsregnskapet. Kolonnen *samlet tildeling* viser hva Forsvaret har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrevet for hver statskonto (kapittel og post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser Forsvaret står oppført med i statens kapitalregnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men Forsvaret bokfører eller rapporterer ikke dette til statsregnskapet. Avgitte belastningsfullmakter blir bokført og rapportert av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten. Derfor vises dette ikke i kolonnen for *regnskap*. De avgitte fullmaktene fremkommer i note D til bevilgningsoppstillingen.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel og post (belastningsfullmakt), vises ikke i kolonnen for *samlet tildeling*. Dette er omtalt i note C, *Forklaring av tildelte belastningsfullmakter til bevilgningsoppstillingen*. Utgifter som er knyttet til mottatte belastningsfullmakter, er bokført og rapportert til statsregnskapet. Disse vises i kolonnene for *regnskap*.

I note C vises belastningsfullmakter som Forsvaret er blitt tildelt. Noten forklarer også hva tildelingen gjelder.

I note D vises belastningsfullmakter Forsvaret har avgitt til andre. Noten forklarer hva tildelingen gjelder.

I note E vises fullmakter som Forsvaret har fått tildelt for å kunne forplikte staten utover gitte bevilgninger. Disse bestillingsfullmaktene fremkommer i romertallsvedtak III i Prop. 1, statsbudsjettet for 2020 og Prop. 117 S hvor det ble gitt en tilleggsfullmakt.

ARTSKONTORRAPPORTERINGEN

Artskontorrapporteringen viser regnskapstallene Forsvaret har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Forsvaret har trekkrettigheter på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og er derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING 31.12.2020

Tall i tusen kroner

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Not e	Samlet tildeling for 2020*	Regnskap 2020	Merutgift(-) og mindre- utgift
0323	Kulturdepartementet	22	Forsvarets musikk	C		48 750	0
0471	Statens erstatningsansvar Samfunnet Jan Mayen og	71	Erstatningsansvar	C		14 822	0
1361	Loran-C	01	Driftsutgifter	C		45 511	0
1700	Forsvarsdepartementet	01	Driftsutgifter	C		161 197	0
1700	Forsvarsdepartementet	71	Overføringer til andre	C		7 604	0
1720	Felleskapasiteter i Forsva- ret*	01	Driftsutgifter	A	9 740 604	9 758 818	-18 214
1720	Felleskapasiteter i Forsva- ret	71	Overføringer til andre	A	23 419	22 567	852
1731	Hæren	01	Driftsutgifter	A	6 126 403	6 057 973	68 430
1732	Sjøforsvaret	01	Driftsutgifter	A	4 662 739	4 619 991	42 748
1733	Luftforsvaret	01	Driftsutgifter	A	6 374 054	6 261 470	112 584
1734	Heimevernet	01	Driftsutgifter Spesielle driftsutgif- ter	A	1 454 448	1 447 361	7 087
1735	Etterretningstjenesten Forsvarsmateriell og større** anskaffelser og vedlikehold	21	Driftsutgifter	A	2 223 335	2 223 335	0
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	01	Driftsutgifter	A	-1 956	0	-1 956
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	01	Driftsutgifter	C		11 620	0
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	45	Større utstysanskaf- felses og vedlikehold	C		481 250	0
1761	Nye kampfly	01	Driftsutgifter	A	13 073	5 364	7 709
1790	Kystvakten Redningshelikoptertjenes- ten	01	Driftsutgifter	A	1 228 837	1 227 149	1 688
1791	Norske styrker i utlandet	01	Driftsutgifter	A	822 271	764 889	57 382
1792	Norske styrker i utlandet	01	Driftsutgifter	A	972 676	947 033	25 643
1633	Nettoordning, statlig be- talt merverdiavgift	01	Driftsutgifter			1 711 999	
Sum utgiftsført					33 639 903	35 808 458	303 952

* Statens pensjonskasse har fått en belastningsfullmakt på 20 millioner kroner. Samlet tildeling blir ikke redusert med avgitte belastningsfullmakter. Se note B og C for nærmere forklaring.

** Ved omgrupperingen i desember 2020 ble Forsvaret ved en feil tildelt en negativ tildeling på kapittel 1760 post 01 tilhørende Forsvarsmateriell. Tildelingen ble ikke reversert og Forsvaret må således rapportere en negativ post på et utgiftskapittel. Forsvaret har ikke benyttet tildelingen i 2020. Ved søknad om overføring av bevilgning til 2021, er merforbruket knyttet til feilen, ikke inkludert.

Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet til- deling	Regnskap 2020	Merinntekt og mindre- inntekt (-)
4361	Samfunnet Jan Mayen	07	Refusjoner og andre inntekter	C		7 183	
4700	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under FD	01	Driftsinntekter	C		309	
4720	Felles ledelse og kommandoapparat	01	Driftsinntekter	B	511 725	694 767	183 042
4731	Hæren	01	Driftsinntekter	B	99 125	148 228	49 103
4732	Sjøforsvaret	01	Driftsinntekter	B	56 020	57 259	1 239
4733	Luftforsvaret	01	Driftsinntekter	B	145 326	145 709	383
4734	Heimevernet	01	Driftsinntekter	B	34 449	35 464	1 015
4790	Kystvakten	01	Driftsinntekter	B	147 158	153 037	5 879
4791	Redningshelikoptertjenesten	01	Driftsinntekter	B	712 100	665 999	-46 101
4792	Norske styrker i utlandet	01	Driftsinntekter	B	24 200	36 615	12 415
4799	Militære bøter	86	Militære bøter	B	500	920	420
5309	Tilfeldige inntekter	29	Alminnelige fordringer			31 282	
5605	Renter av statskassens kontantbeholdning	83	Renter av statskassens kontantbeholdning			3 840	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Folketrygdens inntekter			1 602 590	
Sum inntektsført					1 730 603	3 583 199	207 393

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet**32 225258****Kapitalkontoer**

60085601	Norges Bank KK /innbetalinger					3 561 395	
6008560							
2	Norges Bank KK/utbetalinger					-35 734841	
717050	Endring i mellomværende med statskassen					-51 812	

Sum rapportert**0****Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)**

Konto	Tekst	31.12.2020	31.12.2019	Endring
717050	Mellomværende med statskassen for Forsvaret	-815 023	-763 211	-51 812

NOTE A: FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER

Tall i tusen kroner

Kapittel og post	Kapittelnavn	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
172001	Felleskapasiteter i Forsvaret*	149 697	9 590 907	9 740 604
172071	Felleskapasiteter i Forsvaret	680	22 739	23 419
173101	Hæren	41 703	6 084 700	6 126 403
173201	Sjøforsvaret	15 205	4 647 534	4 662 739
173301	Luftforsvaret	24 572	6 349 482	6 374 054
173401	Heimevernet	803	1 453 645	1 454 448
173521	Etterretningstjenesten	-	2 223 335	2 223 335
176001	Forsvarsmateriell**		-1 956	-1 956
176101	Kampflyprosjektet	-	13 073	13 073
179001	Kystvakten	42 084	1 186 753	1 228 837
179101	Redningshelikoptertjenesten	2 266	820 005	822 271
179201	Norske styrker i utlandet	-	972 676	972 676
SUM		277 010	33 362 893	33 639 903

* Bevilgningen på kapittel og post 172001 inkluderer belastningsfullmakt på 20 millioner kroner gitt til Statens pensjonskasse.

** Ved omgrupperingen i desember 2020 ble Forsvaret ved en feil tildelt en negativ tildeling på kapittel 1760 post 01 tilhørende Forsvarsmateriell. Tildelingen ble ikke reversert og Forsvaret må således rapportere en negativ post på et utgiftskapittel. Forsvaret har ikke benyttet tildelingen i 2020.

NOTE B: FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BEREKNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP

Tall i tusen kroner

Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter/mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
172001/472001		-18 214	-15 982	-34 196	183 042	148 845	479 545	148 845
172071	kan overføres	852		852		852	44 991	852
173101/473101		68 430		68 430	49 103	117 533	304 235	117 533
173201/473201		42 748		42 748	1 239	43 987	232 377	43 987
173301/473301		112 584		112 584	383	112 967	317 474	112 967
173401/473401		7 087		7 087	1 015	8 101	72 682	8 101
173521							111 167	
176001	Kan nyttes under kap. 1760 post 45	-1 956		-1 956		-1 956	-98	0
176101/476101	Kan nyttes under kap. 1761 post 45	7 709		7 709		7 709	654	2 587
179001/479001		1 688		1 688	5 879	7 567	59 338	7 567
179101/479101		57 382		57 382	-46 101	11 280	41 000	11 280
179201/479201	*	25 643		25 643	12 415	38 058	48 634	38 058
479986					420			
		303 952	-15 982	287 970	207 393	494 943	1 711 199	491 777

Maksimalt beløp som kan overføres, er fem prosent av årets bevilgning på driftspostene 01–29. Unntaket er post 24 eller summen av de siste to års bevilgninger for poster med stikkordet «kan overføres». Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger..

Stikkordet «kan overføres»

Forsvaret har følgende kapitler gitt med stikkordet «kan overføres»:

- kapittel 1720, post 71

Stikkordet innebærer at gjenværende midler kan overføres til neste budsjettermin, men det kan bare overføres maksimalt ett beløp tilsvarende summen av de foregående to års bevilgninger.

Mottatte belastningsfullmakter

Se note C.

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Se note D.

Mulig overførbart beløp

Forsvaret legger til grunn at regelen om overføringen av fem prosent gjelder samlet for Forsvarsdepartementet og de underliggende etatene. Ved søknad om overføring på kapittel 1761 post 01 er dette lagt til grunn og Forsvaret har søkt om overføring av kr. 2.587.000,- mens maksimalt beløp Forsvaret som etat kunne overføre er kr. 654.000,-.

Videre vises det til fotnote ** knyttet til bevilgningsrapporteringen. Forsvaret har ikke søkt om overføring av merforbruket på kr. 1.956.000,- på kapittel 1760 post 01.

Forsvaret hadde et samlet mindreforbruk i 2020 på kr. 494.943.000,-. Det er søkt overført til 2021 kr. 491.777.000,- av dette beløpet.

Mindreforbruket i 2020 er i hovedsak knyttet til utsatt utbetaling av lønnsoppgjør for 2019 og 2020, samt forpliktete utgifter som forfaller til utbetaling i 2021.

Romertallsvedtak III bestillingsfullmakter

Se note E.

NOTE C: FORKLARING AV TILDELTE BELASTNINGSFULLMAKTER

Kapittel og post	Kapittelnavn	Bevilgning	Inntekts-bevilgning	Benyttet bevilgning	Rapportert inntekt
032322	Kulturdepartementet	48 750		48 750	
047171	Statens erstatningsansvar			14 822	
136101	Samfunnet Jan Mayen	55 500		45 511	
163301	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift			1 701 752	
170001	Forsvarsdepartementet - driftsutgifter	163 148		161 197	
170071	Forsvarsdepartementet - Forsvarsmateriell og større anskaffelser	10 000		7 604	
176001	og vedlikehold	12 000		11 620	
176045	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	495 250		481 250	
436107	Samfunnet Jan Mayen og Loran-C - refusjoner og andre inntekter		6 300	-	7 183
470001	Forsvarsdepartementet - driftsinntekter			-	309
	Samlet tildelte belastningsfullmakter	784 648	6 300	2 472 507	7 492

Forsvaret har for 2020 mottatt en belastningsfullmakt fra Kulturdepartementet på kapittel 0323 post 22 knyttet til drift av Forsvarets musikkorps

Kapittel 0471 post 71 omfatter belastningsfullmakt gitt av Justis- og beredskapsdepartementet til dekning av statens erstatningsansvar.

Kapittel 1361 og 4361 omfatter driften av Samfunnet Jan Mayen og investeringer og driftsutgifter for navigasjons-systemet Loran-C. Fullmakten er gitt av Samferdselsdepartementet.

Det er i 2020 gitt en belastningsfullmakt fra Forsvarsdepartementet på kapittel 1700 post 71 knyttet til kapasitetsbygging i forsvarssektoren og omfatter tiltak for å bistå konfliktutsatte staters lovlige myndigheter i reform av forsvarssektoren.

Informasjon om belastningsfullmakt på kapittel 1760 post 01 og deler av fullmakten på 1760 post 45 er gradert begrenset i henhold til sikkerhetsloven. På kapittel 1760 post 45 fikk Forsvaret en belastningsfullmakt på kr. 30 millioner knyttet til vurdering av nye investeringsprosjekter (forprosjektfasen). Forsvaret benyttet 16 millioner kroner av denne fullmakten.

Kapittel 1700 post 01 og kapittel 4700 post 01 gjelder forsvarsattacheer og militærrådgivere, nasjonale militære stillinger i Belgia, kapasitetsbygging og NATO Force Integration Units som Forsvarets personell- og vernepliktsenter (FPVS) forvalter for Forsvarsdepartementet.

Forsvaret har fullmakt til å postere merverdiavgift på kapittel 1633 post 01, jf. Rundskriv R-116 fra Finansdepartementet av 12.3.2015.

NOTE D: FORKLARING AV AVGITTE BELASTNINGSFULLMAKTER

Tall i tusen kroner

Kapittel og post	Kapittelnavn	Bevilgning	Benyttet bevilgning
172001	Felleskapasiteter i Forsvaret	20 000	15 982

Forsvaret har delegert belastningsfullmakt til Statens pensjonskasse (SPK) for utgifter knyttet til:

- FOR 2004-12-02 nr. 15631 *Forskrift om billighetserstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner*
- FOR 2000-06-22 nr. 6342 *Forskrift om utbetaling av engangserstatning ved dødsfall og invaliditet blant personell som avtjener verneplikt*

NOTE E: ROMERTALLSVEDTAK III – BESTILLINGSFULLMAKTER

Tall i tusen kroner

Kapittel og post	Kapittelnavn	Fullmakt	Forpliktelser	Restramme
172001	Felles ledelse og kommandoapparat	4 695 000	3 509 549	1 185 451
173101	Hæren*	30 000	187 539	-157 539
173201	Sjøforsvaret	1 080 000	663 093	416 907
173301	Luftforsvaret	1 500 000	1 430 229	69 771
173401	Heimevernet	65 000	-	65 000
179001	Kystvakten	1 910 000	1 081 146	828 854
179101	Redningshelikoptertjenesten	60 000	3 520	56 480
179201	Norske styrker i utlandet	25 000	-	25 000
Totalt		9 365 000	6 875 076	2 489 924

* Avviket skyldes en kontraktsinngåelse av avtale om drift av kamptreningssenteret på Rena for perioden 2021-2024. Normalt har driftsavtalen vært ettårig, men den ble høsten 2020 gjort fireårig hvorpå forpliktelsen da oversteg bestillingsfullmakten. For 2021 er kapittel 1731 inkludert med kapittel 7020. Dette innebærer at ved inngangen til 2021 er bestillingsfullmaktene i henhold til Stortingets beslutning.

OPPSTILLING AV ARTSKONTORRAPPORTERINGEN

Tall i tusen kroner	2020	2019
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	93 010	64 691
Salgs- og leieinntekter	1 829 133	1 984 974
Andre inntekter	22 425	241 186
Sum inntekter fra drift	1 944 568	2 290 851
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetalinger til lønn	16 258 946	15 564 126
Andre utbetalinger til drift	17 282 349	17 380 815
Sum utbetalinger til drift	33 541 295	32 944 941
Netto rapporterte driftsutgifter	31 596 726	30 654 089
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetaling av finansinntekter	56 372	30 304
Sum investerings- og finansinntekter	56 372	30 304
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetaling til investeringer	530 016	473 987
Utbetaling av finansutgifter	58 786	28 038
Sum investerings- og finansutgifter	588 802	502 026
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter	532 430	471 721
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	11 733	12 873
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	11 733	12 873
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
Utbetalinger av tilskudd og stønader	30 212	33 836
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	30 212	33 836
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)	-21 539	-21 098
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)	-1 602 590	-1 550 089
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)	1 701 752	1 491 683
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler	77 623	-79 504
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet	32 225 258	31 067 270

Oversikt over mellomværende med statskassen *

Tall i tusen kroner

Eiendeler og gjeld	31.12.2020	31.12.2019
Fordringer	-13 642	-12 003
Kontanter	72	89
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank	20 200	10 427
Skyldig skattetrekk	-646 207	-634 140
Skyldige offentlige avgifter	-149 681	-108 062
Mottatt forskuddsbetaling	-24 903	-19 356
Annen gjeld	-862	-166
Sum mellomværende med statskassen	-815 023	-763 211

VEDLEGG TIL ÅRSRAPPORTEN

STATISTIKK

HÆREN

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	3 725	3 560	3 348	3 417	3 494
Sivile	688	640	581	453	410
Førstegangstjeneste	4 399	4 270	4 394	4 593	4 297
Sum	8 812	8 470	8 323	8 463	8 201

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	4 004 942	3 941 665	3 817 467	3 628 042	3 608 246
Materiell	1 631 685	1 832 371	1 866 140	2 273 014	2 572 837
Eiendom, bygg og anlegg	985 582	686 411	630 628	856 934	782 777
Sum kostnader	6 622 209	6 460 447	6 314 235	6 757 990	6 963 860

Aktivitetsdata

2020

Øvingsdøgn gjennomsnitt i Hæren

28

SJØFORSVARET

Marinen

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	1 728	1 699	1 599	1 642	1 736
Sivile	209	196	186	180	185
Førstegangstjeneste	1 629	1 540	1 644	1 769	1 777
Sum	3 566	3 435	3 429	3 591	3 698

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	2 068 198	2 145 173	2 117 027	2 172 411	2 166 829
Materiell	3 484 985	3 566 204	6 520 529	3 648 989	3 505 246
Eiendom, bygg og anlegg	350 299	281 791	273 969	272 835	297 130
Sum kostnader	5 903 482	5 993 168	8 911 525	6 094 235	5 969 206

Aktivitetsdata	2016	2017	2018	2019	2020
Fregatt	327	432	377	389	382
Korvett	343	306	333	374	319
Ubåt	344	376	405	348	401
Minerydder	317	315	292	308	277
Logistikkfartøy					156
Sum seilingsdøgn	1 331	1 429	1 407	1 419	1 535

Kystvakten

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	363	356	345	341	384
Sivile	17	14	14	15	16
Førstegangstjeneste	344	278	286	347	412
Sum	724	648	645648	703	812

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	464 869	475 086	472 214	463 802	510 828
Materiell	546 051	525 342	529 012	567 509	690 519
Eiendom, bygg og anlegg	19 932	14 784	16 131	16 873	13 644
Sum kostnader	1 030 852	1 015 212	1 017 357	1 048 184	1 214 991

Aktivitetsdata	2016	2017	2018	2019	2020
Patroljedøgn	3 648	3 811	3 568	3 505	4 067

LUFTFORSVARET

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	1 997	1 917	1 862	1 991	2 218
Sivile	490	420	393	390	400
Førstegangstjeneste	1 061	1 025	1 076	1 185	1 336
Sum	3 548	3 362	3 331	3 566	3 954

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	2 280 286	2 181 186	2 175 779	2 449 075	2 671 588
Materiell	3 314 685	3 501 128	3 444 937	5 202 860	4 280 435
Eiendom, bygg og anlegg	738 274	445 659	483 579	588 316	610 162
Sum kostnader	6 333 245	6 127 973	6 104 295	8 240 251	7 562 185

Aktivitetsdata	2016	2017	2018	2019	2020
Kampfly	7 008	6 835	6 539	6 515	6 338
Transportfly (C-130J)	1 938	1 480	1 503	1 610	1 358
MPA (P-3)	2 267	1 962	1 591	1 501	1 414
EK (DA-20)	896	922	899	878	895
Helikopter (Bell-412)	4 495	3 984	4 023	3 202	3 094
Helikopter (NH90)	688	556	452		704
Sum flytimer	17 292	15 739	15 007	14 489	13 803

REDNINGSHELIKOPTER

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	227	234	244	242	244
Sivile	6	7	6	6	8
Førstegangstjeneste	2	0	0	0	1
Sum	235	241	250	248	253

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	360 464	384 829	380 592	406 481	414 145
Materiell	686 744	512 608	361 933	499 962	334 337
Eiendom, bygg og anlegg	32 230	34 429	36 141	36 168	42 467
Sum kostnader	1 79 4390	931 866	778 665	942 611	790 950

Aktivitetsdata (flytimer)	2016	2017	2018	2019	2020
Sea King/ SAR Queen	4 244	4 445	4 380	3 906	4390

HEIMEVERNET

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	363	356	345	341	384
Sivile	17	14	14	15	16
Førstegangstjeneste	344	278	286	347	412
Sum	724	648	645648	703	812

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	871 117	932 076	1 001 004	964 003	943 501
Materiell	253 867	308 779	300 405	387 016	407 138
Eiendom, bygg og anlegg	219 931	191 489	172 132	157 945	184 693
Sum kostnader	1 344 915	1 432 344	1 473 541	1 508 964	1 535 332

FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	289	374	491	528	563
Sivile	1 441	1 484	1 558	1 722	1 774
Førstegangstjeneste	53	132	96	176	190
Sum	1 792	1 990	2 145	2 426	2 526

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	1 399 318	1 308 561	2 014 391	1 878 560	1 854 513
Materiell	1 391 139	938 196	2 801 054	1 352 952	-782 980
Eiendom, bygg og anlegg	498 062	360 108	410 199	402 659	455 312
Sum kostnader	3 288 519	2 606 865	5 225 644	3 634 171	1 526 844

ETTERRETNINGSTJENESTEN

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Sum kostnader	2 140 138	2 321 218	2 614 365	2 618 390	2 828 079

FORSVARETS FELLESTJENESTER

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	315	351	366	344	335
Sivile	248	281	278	300	299
Førstegangstjeneste	242	253	248	259	296
Sum	805	885	891	903	929

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	570 286	610 043	649 018	617 426	574 308
Materiell	99 671	88 530	106 945	130 033	153 393
Eiendom, bygg og anlegg	190 172	132 583	136 881	141 458	138 196
Sum kostnader	860 129	831 156	892 844	888 917	865 897

FORSVARETS PERSONELL- OG VERNEPLIKTSSENTER

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	370	473	472	474	459
Sivile	138	202	203	191	190
Førstegangstjeneste	32	2	14	20	26
Sum	540	677	689	685	675

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	1 088 575	1 198 606	1 221 962	1 111 901	960 485
Materiell	54 993	66 469	54 061	76 226	78 138
Eiendom, bygg og anlegg	154 646	139 086	131 992	137 466	155 449
Sum kostnader	1 298 214	1 404 161	1 408 015	1 325 593	1 194 073

FORSVARETS HØGSKOLE

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	133	472	798	505	334
Sivile	139	172	199	175	184
Førstegangstjeneste	17	41	237	354	527
Sum	289	685	1 234	1 034	1 045

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	325 258	631 987	846 596	649 349	575 201
Materiell	19 846	80 933	109 377	125 896	121 335
Eiendom, bygg og anlegg	30 005	40 222	75 889	80 469	82 359
Sum kostnader	375 109	753 142	1 031 86	855 714	778 895

FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	209	247	255	235	246
Sivile	32	62	64	61	62
Førstegangstjeneste	132	296	260	273	307
Sum	373	605	597	569	615

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	313 711	432 346	601 930	403 207	391 715
Materiell	151 141	149 759	208 392	174 448	101 366
Eiendom, bygg og anlegg	144 222	135 036	145 230	107 643	99 739
Sum kostnader	609 074	717 141	955 552	685 298	592 820

FORSVARETS SANITET

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	285	245	247	252	248
Sivile	116	68	61	59	59
Førstegangstjeneste	150	16	43	37	18
Sum	551	329	351	348	326

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	371 478	305 696	307 500	311 664	315 820
Materiell	64 222	45 367	42 397	51 087	63 449
Eiendom, bygg og anlegg	48 755	17 107	13 700	14 939	15 415
Sum kostnader	484 455	368 170	363 597	377 690	394 684

CYBERFORSVARET

Årsverk	2016	2017	2018	2019	2020
Militære	502	497	469	475	498
Sivile	650	637	604	562	572
Førstegangstjeneste	55	97	96	137	146
Sum	1 207	1 231	1 170	1 174	1 217

Regnskap	2016	2017	2018	2019	2020
Personell/administrasjon	1 039 969	1 068 951	1 033 348	993 465	990 459
Materiell	735 069	652 413	867 947	897 213	1 168 104
Eiendom, bygg og anlegg	338 908	227 202	223 658	193 703	184 949
Sum kostnader	2 113 946	1 948 566	2 124 953	2 084 381	2 343 512

FORSVARETS STYRKESTRUKTUR

Antall stillinger	2020
Hæren	10 811
Sjøforsvaret	4 009
Luftforsvaret	4 751
Heimevernet	39 883
Øvrige	10 499
Totalt	69 953

KLIMA OG MILJØ

Forsvaret har per i dag ikke oversikt over hvordan pandemien har virket inn på Forsvarets direkte og indirekte utslipp av klimagasser, avfallsmengde, energi- og drivstofforbruk. Reiserestriksjoner og hurtig implementering av digitale møteverktøy har redusert reisevirksomheten betydelig. De positive erfaringene Forsvaret har fått ved bruk av digitale møteverktøy, vil kunne medføre en reduksjon i reiser også etter at pandemien er over.

Forsvaret har ansvar for at miljøbelastningen knyttet til anskaffelser blir så liten som mulig. Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) har i 2020 etablert og gjennomført kurs om miljøkrav i anskaffelser med sine merkantile ansatte. Det er blitt stilt flere miljøkrav enn tidligere i anskaffelser gjennomført i 2020. Det jobbes med en ny rammeavtale for administrative kjøretøy, og avtalen skal bedre tilgangen til anskaffelse av nullutslippskjøretøy til daglig drift.

Det ble registrert 165 miljøhendelser i 2020. Det er en økning fra 2019. De fleste hendelsene er relatert til søl av drivstoff/oljeprodukter samt skader på terreng og infrastruktur. Det ble rapportert om 60 drivstoffrelaterte hendelser, de fleste med liten mengde utslipp. Dette er en økning fra 2019, noe som sannsynligvis ikke er en konsekvens av flere utslipp, men tidligere underrapportering. Alle større utslipp er ryddet opp i.

Den nye langtidsplanen for forsvarssektoren (Prop.14 S 2020-2021) gir føringer for sektorens bidrag til nasjonale målsettinger for klima og miljø. Blant annet skal Forsvaret i 2021 lede arbeidet med en handlingsplan for klima og miljø for forsvarssektoren.

Forsvaret står for over 95 prosent av forsvarssektorens direkte utslipp. Vi skal bidra til kutt i klimautslipp samtidig som vi skal opprettholde vår operative evne. For å få til dette er vi i større grad avhengig av tett samarbeid med de andre etatene i forsvarssektoren; Forsvarsmateriell (FMA) i anskaffelse av nye systemer, Forsvarsbygg (FB) for klimavennlige bygg og anlegg samt Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) for å vurdere innovative løsninger og statistikk fra miljødatabasen. For utfyllende informasjon vises det til "Forsvarssektorens miljø- og klimaregnskap 2020".

LIKESTILLINGSREDEGJØRELSE ETTER AKTIVITETES- OG REDEGJØRELSESPLIKTEN

MÅLSETTINGER FOR LIKESTILLINGSOMRÅDET

Arbeidet med likestilling, mangfold og ikke-diskriminering skal integreres i det daglige arbeidet på alle nivåer i virksomheten for å reflektere Forsvarets verdier. Arbeidet skal være systematisk og forankret i hele organisasjonen.

TILSTANDSRAPPORTERING 2020

Forsvaret har, i henhold til «Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)» et ansvar for å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I 2020 har Forsvarets internrevisjon revidert «Forsvarets etterlevelse av Likestillings- og diskrimineringsloven». Denne rapporten vil være noe av grunnlaget for Forsvarets videre arbeid på området.

Kvinneandelen i Forsvaret fortsetter å øke. Kvinneandelen som avtjente førstegangstjeneste i 2020 var 33 prosent. Når det gjelder fast ansatte er kvinneandelen på sivil side 33 prosent, på militær side 14 prosent. Kvinneandelen blant offiserer er stabil fra 2019 på 11 prosent og blant spesialister 16 prosent. Militært personell som tjenestegjør i øvrige etater i sektoren og Forsvarsdepartementet, inngår ikke i tallene.

Kvinneandelen på oberst-/kommandørnivå og høyere er for 2020 er på 13 prosent og stabil fra 2019. Forsvaret fortsetter å jobbe aktivt for å få flere kvinner i ledende stillinger, både sivile og militære. Det viktigste virkemiddelet er å gjøre førstegangstjenesten mest mulig attraktiv, slik at flest mulig kvinner

selv ønsker tjeneste i Forsvaret. Andre iverksatte tiltak er eksempelvis innenfor markedsføring, organisasjonskultur og tilpasninger av bygg/anlegg og personlig bekledning.

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Prosent kvinner	Prosent menn	Prosent kvinner	Prosent menn	Prosent kvinner	Prosent menn	Prosent kvinner	Prosent menn	Prosent kvinner	Prosent menn
Deltid	48	52	47,2	52,8	47	53	50,1	49,9	48	52
Midlertidige tilsetninger	38	62	30,5	69,5	29	71	29,7	70,3	28,3	71,7
Foreldrepermisjon	22	78	20,6	79,4	21,7	78,3	22	78	21,3	78,7

TABELL 5 TILSETTINGER OG PERMISJONER

Tallene i tabellen gjelder hele 2020 og omfatter kun personell i Forsvaret, unntatt skjermede avdelinger. Tallene på foreldrepermisjon fordeler seg mellom kvinner og menn som forventet ut fra kjønnsbalansen i organisasjonen. Bruk av midlertidige stillinger avhenger av Forsvarets kortsiktige behov for kompetanse. Forsvaret har ikke tradisjon for å lyse ut stillinger med redusert stillingsbrøk. Deltidsstillinger er i hovedsak etter eget ønske.

2020 markerte 20 år siden FN-resolusjon 1325 (om kvinner, fred og sikkerhet) ble vedtatt i Sikkerhetsrådet. Forsvaret har bidratt til markeringen med deltagelse i flere arrangementer nasjonalt og internasjonalt. Forsvaret arbeider kontinuerlig med implementering av resolusjonen og genderperspektiv internt i organisasjonen og eksternt i operasjoner, blant annet ved å bidra internasjonalt med kompetanse om temaet, og å samarbeide med sivilsamfunnet med erfaringsutveksling og fagutvikling. Forsvaret vil styrke arbeidet med gender i 2021.

INKLUDERINGSDUGNADEN

For Forsvaret omfatter inkluderingsdugnaden faste og midlertidige ansettelser i sivile stillinger. Forsvaret har iverksatt tiltak som skal bidra til måloppnåelsen for inkluderingsdugnaden:

- styrket informasjon og rådgivning til Forsvarets avdelinger, samt opplæring av nøkkelpersonell i Forsvaret, herunder oppfølging av forskriftsendringene gjeldende fra 1. januar 2020.
- oppfordring til lokal tilsettingsmyndighet om å etablere kontakt med lokalt NAV-kontor
- tekniske forbedringer av rekrutteringsverktøyet og faglig oppdatering av ansettelsesrådene
- temaet inkluderes i alle kurs og samlinger om sivil rekruttering
- forsvarnets IA-nettverk skal bidra med informasjon om inkluderingsdugnaden i Forsvaret.

Inkluderingsdugnaden - relevante tall:

Søkere, annonser og statuser knyttet til sivil ansettelse i 2020	Totalt antall	«Hull i CV»		«Funksjons- eller yrkeshemning»		Prosentandel med «Hull i CV» eller «funksjons/ yrkeshemning»
		Antall	%	Antall	%	
Antall utlysninger	842	197	23,4	152	18,1	41,4
Søkere som er blitt søkerbehandlet	14310	291	2,0	152	1,1	3,1
Antall nyansettelser	615	2	0,3	2	0,3	0,7
1. gangs intervju	2572	33	1,3	22	0,9	2,1
2. gangs intervju	273	1	0,4	0	0	0,4
1. intervju, gjennomført - uaktuell	745	18	2,4	13	1,7	4,2
2. intervju, gjennomført - uaktuell	74	1	1,4	0	0	1,4
Sluttvurdering og med i innstilling	1671	13	0,8	8	0,5	1,3

Jobbtilbudsbrev	570	3	0,5	1	0,2	0,7
Avslagsbrev - Takket nei til tilbud	87	1	1,1	0	0,0	1,1
Kandidaten trukket seg (logg)	546	4	0,7	11	2,0	2,7

TABELL 6 HULL I CV OG FUNKSJONS- ELLER YRKESHEMMING

HELSE

Sykefraværet i Forsvaret er lavt, også sammenlignet med andre statlige etater. Menn har generelt et lavere sykefravær enn kvinner. En overvekt av menn i organisasjonen kan derfor delvis forklare det lave fraværsnivået. Det bør likevel presiseres at både menn og kvinner i virksomheten har et lavere fravær enn i den generelle befolkningen. En av årsakene kan være at god helse er et av seleksjonskriteriene for militært tilsatte. Forsvaret har et målrettet arbeid for å forebygge og følge opp sykdom og har vært en IA-bedrift siden 2006. Gjennom disse årene har Forsvaret stadig bedret prosedyrene og kunnskapen om forebygging og oppfølging ved sykdom.

NEDSATT FUNKSJONS- OG ARBEIDSEVNE

Forsvaret jobber bevisst og målrettet for å tilrettelegge for dem som får sin funksjons- og/eller arbeidsevne redusert. Dette gjøres i nært samarbeid med NAVs arbeidslivssenter.

VERNEPLIKT

Forsvaret har iverksatt flere tiltak for å øke kvinneandelen blant de førstegangstjenestegjørende. Forsvaret jobber for at alle forhold knyttet til gjennomføring av førstegangstjenesten skal være likeverdige i tråd med gitte føringer fra Stortinget. Det innebærer at Forsvaret er i stand til å ta imot og ivareta mangfoldet i det daglige, herunder tilrettelegge for ulike behov, spesielt knyttet til religion og kjønn.

PERSONELL MED INNVANDRERBAKGRUNN

Forsvaret jobber aktivt for å motivere og rekruttere personell med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette gjelder både for førstegangstjeneste, utdanning og karriere i Forsvaret. Personer med innvandrerbakgrunn vil utgjøre et stort rekrutteringspotensial for Forsvaret på sikt.

Forsvaret har hatt omkring to prosent med minoritetsbakgrunn blant fast ansatte over flere år. Forsvaret ønsker derfor å bli tydeligere i satsingen for å rekruttere mennesker med innvandrerbakgrunn. I noen sammenhenger er det imidlertid utfordringer med å få utlevert personkontrollopplysninger fra land Norge ikke har et sikkerhetssamarbeid med. I slike tilfeller er det vanskelig å gjennomføre tilstrekkelig rask og god sikkerhetsklarering av personellet.

TRO OG LIVSSYN

Forsvarets organisasjon gjenspeiler mangfoldet i befolkningen, også når det gjelder tros- og livssynsmangfold. Forsvaret legger derfor til rette for utøvelse av ulike religioner og livssyn i den daglige tjenesten, i leir og på øvelser. Dette inkluderer tilpasninger av kosthold, permisjoner i forbindelse med religiøse høytider, og tilgang på bønne- eller stillerom. I Forsvarets tros- og livssynskorps jobber det sertifiserte fagpersoner fra Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Både prester, livssynshumanetiker og imamer kan utføre tros- og livssynsbetjening i henhold til egen sertifisering. Antall stillinger knyttet til andre samfunn enn Den norske kirke, øker.

Medlemmer av religiøse trossamfunn har rett til å bære synlige, betydningsfulle religiøse symboler. Praksisen er over 20 år gammel. Den ble etablert før samfunnsdebatten om at personell som utøver makt på vegne av staten, skal fremstå som nøytrale. Bakgrunnen for praksisen er at man plikter å tjenestegjøre i Forsvaret.

KJØNNNS- OG SEKSUALITETSMANGFOLD

Forsvaret tar opp temaer knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i flere områder. Med dette følger Forsvaret opp tiltakene i regjeringens handlingsplan "Trygghet, mangfold og

åpenhet" (2017–2020). Det arbeides med å øke kompetansen om temaet blant Forsvarets personell, spesielt gjennom utdanningssystemet.

Verken legning, kjønn eller kjønnsuttrykk skal være til hinder for en karriere i Forsvaret. Derfor arbeider Forsvaret med å sikre at etablerte regelverk og rutiner ikke er diskriminerende. Forsvaret deltar på pride-arrangementer, og forsvarsledelsen er tydelig i sin støtte til de som ønsker å delta, også i uniform. I 2020 bidro Forsvaret med innslag til den digitale plattformen for Pride-paraden, og distribuerte dette internt i Forsvaret. Forsvaret samarbeider med andre statlige, norske og nordiske aktører og NATO for å forebygge diskriminering av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT).

VETERANER

I 2020 har veteranarbeidet vært noe preget av covid-19-pandemien. Veterankonferansen er utsatt, og ulike møter og fora har blitt gjennomført digitalt. Fire veteraner fra Tysklandsbrigaden ble hedret i en digital medaljeseremoni i desember.

TVERRSEKTORIELT SAMARBEID

Forsvaret støtter kommuner og statsforvaltningen med råd og informasjon om hvordan de kan bidra til anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner. Det har vært et nært samarbeid med de fem ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og fagnettverkene gjennom hele året. Nytt for 2020 er utarbeidelse av elektronisk kurs i samarbeid med RVTS Øst og Horten kommune.

I det årlige etatsledermøtet med lederne fra Forsvaret, Politidirektoratet (POD), NAV, Statens pensjonskasse, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Helsedirektoratet bekreftet etatslederne viktigheten av fortsatt tverr-sektorielt samarbeid, kompetanseutveksling og viktigheten av lokale tiltak. Etatenes samhandlingsforum sikrer tett dialog og videreutvikling innen ulike fagområder som f.eks. helse- og familieområdet.

FORSKNING OG UTVIKLING

I begynnelsen av 2021 starter Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) innsamling av data til forskningsprosjektet «Veteraners familier: Psykiske helse og hverdagsliv etter utenlandsoperasjoner» med støtte fra Forsvaret. Forsvarets «Afghanistan 2»-prosjekt er gjennomført i 2020, og det er forventet at de første resultatene vil være klare i løpet av første halvår 2021. Forsvarets har også arbeidet med å ferdigstille implementeringsplanen for helsekartleggingen (tiltak 2) i regjeringens oppfølgingsplan. Denne planen iverksettes i 2021 og innebærer kartlegging av fysisk og psykisk helse for alle ansatte i Forsvaret. Kartleggingen vil gjennomføres annethvert år og vil også inkludere veteraner som slutter i Forsvaret, inntil åtte år etter deltakelse i en internasjonal operasjon.

Som et supplement til det sivile helsevesenet innen allmenntidisin og psykiatri har Forsvaret videreført sitt kliniske tilbud til veteraner. Her er det mulig å ta direkte kontakt, uten krav om henvisning. Gjennom 2020 er det kliniske konseptet «intensiv angstbehandling» videreutviklet.

ANERKJENNELSE, OPPFØLGING OG IVARETAGELSE

Forsvarets veteraner er erfarne soldater med praktisk erfaring fra krevende oppdrag. Det betyr at de har evne til oppgaveløsning og krevende etiske vurderinger under tidspress i komplekse og uoversiktlige situasjoner. Veteranene fortjener derfor anerkjennelse både innad i Forsvaret og i samfunnet for øvrig.

Forsvaret har oppfølgingsplikt for veteraner (jf. forsvarsloven). Forsvarets «ettårsprogram» omfatter ulike aktiviteter før, under og etter tjeneste i en internasjonal operasjon. Programmet skal gjennomføres for alt personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner, og gjelder uavhengig av om personellet har pådratt seg fysiske eller psykiske skader under tjenestegjøringen eller ikke. De aller fleste av Forsvarets veteraner opplever å komme styrket ut av en deployering og ser på tjenesten i utlandet som en positiv erfaring. Samtidig er det veteraner som opplever utfordringer, ettervirkninger og nedsett fysisk og psykisk helse etter deltakelse i internasjonal operasjon. Forsvaret skal sørge for at dette personellet tilbys oppfølging dersom det i løpet av ettårsprogrammet fremkommer særskilte oppføl-

gingsbehov. Forsvarets «åpen dør» er primært et fast kontaktpunkt for personellet etter at ettårsprogrammet er over. Gjennom dette tilbudet kan personellet og deres pårørende få råd og veiledning om rettigheter og tilbud i og utenfor Forsvaret.

Det er i 2020 registrert 1079 henvendelser fra veteraner, veteraners familier og venner. Dette er en nedgang fra tidligere år, og kan trolig ses i sammenheng med automatisering av veterankortbestillinger. Veterankortet er en synlig anerkjennelse av veteraner fra internasjonale operasjoner. I 2020 er det sendt ut ca. 3000 veterankort. Forsvarets veteransenter er et populært tilbud blandet veteraner og deres familier. Covid-19 har påvirket senterets drift. Det var til sammen 5166 gjestedøgn ved Forsvarets veteransenter i 2020.

AKTIVITETER

75-årsdagen for frigjøringen av Norge 8. mai 2020 skulle være en storslagen markering og feiring over hele landet, men ble gjennomført med tilpasset aktivitet. Hovedmarkeringen ble arrangert på Akershus festning uten publikum til stede. Den årlige nasjonale veterankonferansen for 2020 ble utsatt til 2022, det planlegges gjennomført en digital konferanse i 2021.

Forsvarets veteranpris 2020 gikk til «Kompetansemiljøet for veteranivaretagelse hos NAV Elverum» for deres viktige rolle i å støtte enkeltveteraner.

For å gjøre tilbudene til veteraner og veteranfamilier bedre kjent, brukes informasjonssider på forsvarret.no og kommunikasjon i sosiale medier. Facebook-siden «Forsvarets veteraner» hadde ved utgangen av året 18 591 følgere. Forsvarets veteransenters facebook-side hadde 11 331 følgere. Daglig blir spørsmål fra veteraner og andre besvart via facebook-sider.

"Itjenestefornorge.no" er et nettsted med fakta om samtlige internasjonale operasjoner der Norge har bidratt med militært personell. Der oppfordres veteranene til å fortelle sine egne historier. Ved utgangen av 2020 er det publisert over 450 historier på dette nettstedet.

SAMARBEID OG STØTTE TIL VETERANORGANISASJONER

På vegne av Forsvarsdepartementet forvalter Forsvaret en tilskuddsordning for veteranorganisasjoner og andre organisasjoner som skaper aktiviteter som fremmer kunnskap om og engasjement for veteraner.

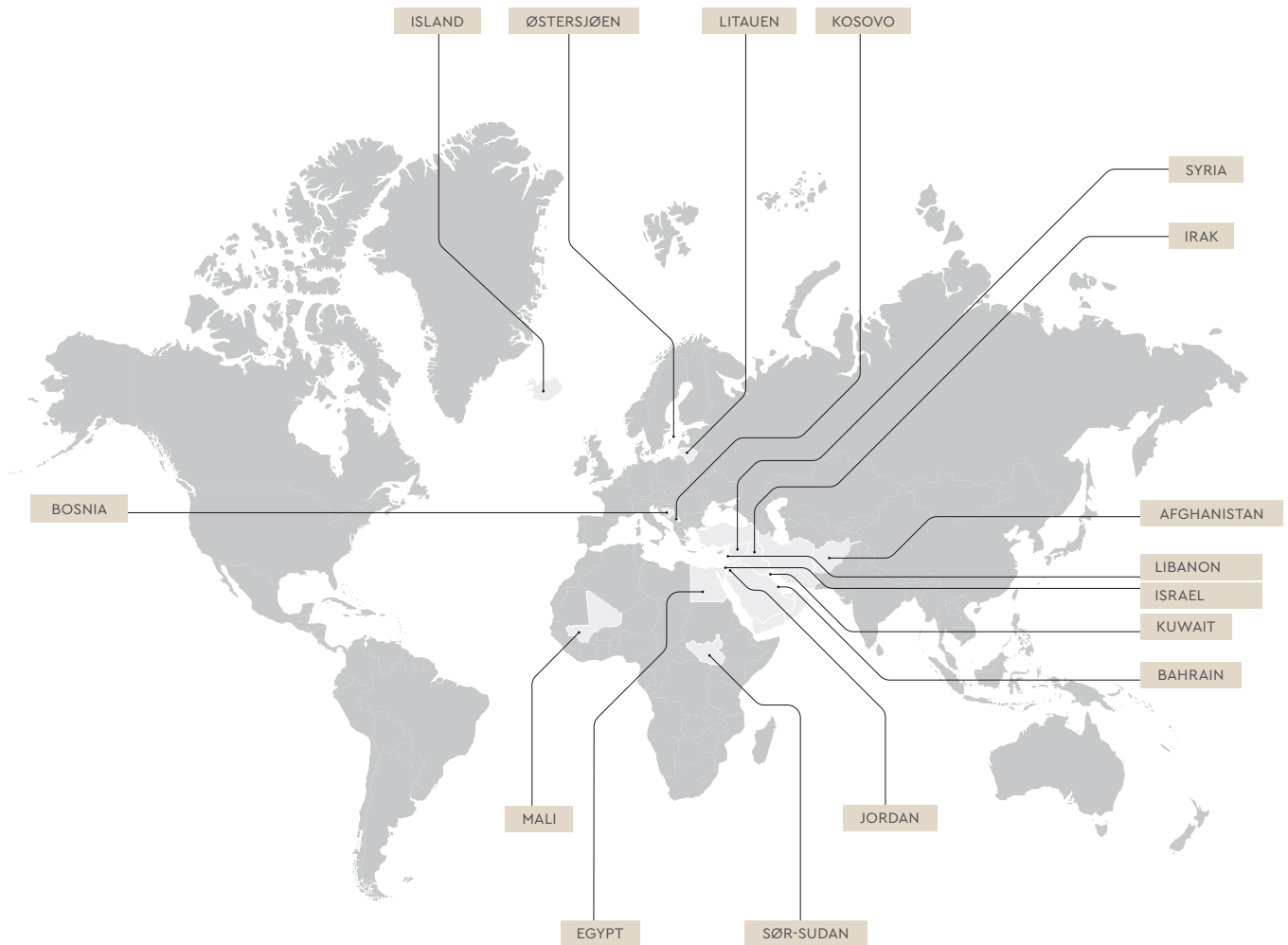
Totalt ble det tildelt 22,6 millioner kroner fordelt på 12,6 millioner kroner til drift av organisasjonene, og 9,9 millioner kroner til aktiviteter og prosjekter. Eksempler på aktiviteter er motivasjons- og mestringsaktiviteter og kameratstøttearbeid. I tillegg kommer flere aktiviteter for barn og unge, blant annet sommercamper og familiedager.

Forsvaret anerkjenner innsatsen veteranorganisasjonene og andre organisasjoner gjør for våre veteraner og har jevnlig kontakt med disse organisasjonene.

DEKORASJONER

Forsvaret har i 2020 tildelt omtrent 900 operasjonsmedaljer for tjeneste i ulike internasjonale operasjoner. I tillegg er 285 veteraner tildelt Forsvarets medalje for internasjonale operasjoner i ettertid. Av disse er 149 tildelt veteraner fra Tysklandsbrigaden. Det er tildelt to Forsvarets medalje for sårede i strid, og det er besluttet tildeling av stridsdekorasjoner. Overrekkelse av stridsdekorasjoner er utsatt grunnet pandemien.

OVERSIKT OVER INTERNASJONAL AKTIVITET

Operasjon	Land	Type avdeling
Enhanced Forward Presence (eFP)	Litauen	Hæren
Standing Naval Maritime Group 1 (SNMG1)	Nord-Atlanterhavet	Sjøforsvaret
Standing Mine Counter-Measures Group 1 (SNMCMG1)	Nord-Atlanterhavet, Østersjøen	Sjøforsvaret
Resolute Support Mission (RSM)	Afghanistan	Forsvarets spesialstyrker
Operation Inherent Resolve (OIR)	Irak, Jordan, Syria, Kuwait	Hæren / Forsvarets spesialstyrker
Multinational Force Observers (MFO)	Egypt	Forsvaret (stabsoff.)
Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)	Mali	Forsvaret (stabsoff.) / Luftforsvaret
United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO)	Israel, Libanon	Forsvaret (stabsoff.)
United Nations Mission in the Republic of South Sudan (UNMISS)	Sør-Sudan	Forsvaret (stabsoff.)
NATO HQ Sarajevo	Bosnia	Forsvaret (stabsoff.)
Kosovo Force (KFOR)	Kosovo	Forsvaret (stabsoff.)
Combined Maritime Forces (CMF)	Bahrain	Forsvaret (stabsoff.)
Iceland Air Policing	Island	Luftforsvaret